

הישיבה המאתיים וחמישים ושתיים של הכנסת השביעית

יום שלישי, י"ז טבת תשל"ב (4 ינואר 1972)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. ציון מלאת שבעים שנה לקרן הקיימת לישראל

האדם העברי החדש, החוזר אל מולדתו וכובש את אדמתה בכוח קשרו הנפשי אליה, הגואל ומפרה אותה בעבודתו העצמית, על-מנת להקנות לעצמו חירות לא-טיה ואישית שלמה.

הקרן הקיימת משמשת עדות חיה גם לכך, שאף אם ידענו מאז ומתמיד כי לנו הארץ הזאת, לא באנו אליה ככובשים וכמגשלים. עד אשר זכינו למהפכה הגדולה עם הקמת המדינה וכשה הקרן הקיימת כל חלקה במירב המאמצים של אומה דווייה ודלה מידי בעלי קרקע עות גדולים, אשר ניצלו בלא רחם את הארסים המע-טים שישבו על שטחים גדולים של אדמות.

הקרן הקיימת, במשך שנות קיומה, שימשה שותפה נאמנה לכל פעולה חלוצית שהיו עמה בניין ההתיישפות העובדת והקמת מעווי בטחון בגבולות הנדחים של ארצנו. הכוח והאומץ להעז ולהסתער על אתגרים כמעט בלתי-אפשריים לפי התנאים של הימים ההם, והיכולת לראות מבעד ערפילי היום את בשורת המחר ותפקידיו – ליוו את האנשים אשר עמדו בראש הקרן מלימה הראשונים עד היום הזה, אנשי חזון, מופת ומעשה.

גם ביום חג אין אנחנו יכולים להתעלם מן הצללים המתגלים בשולי תחומיה של ההתיישבות, אשר קמה על אדמת הלאום. צללים מדאגים ומצערנים. צל צלם ראינו גם בוויכוח שקיימנו אתמול בבית הזה.

אנו חיים עתה בתקופה איקונוקלסטית המתלווה בבהילות לשינויי דפוסיים, בלי שתהיה שמירה מספקת על התכנים שהוצקו בתוך הדפוסים האלה. מכאן גם חוסר ההבחנה, לעתים קרובות, בין ניתוח אלילי שווא לבין פגיעה בערכי יסוד של אומתנו.

דאי שהכל מדיים כי כל תקופה ותקופה יוצרת נוסח חדש ודפוסי מחשבה, מעשה וביטוי משלה, אולם דווקא משום כך חייבים אנו לשמור, שמור היטב, כי גם בתמורות העתים ועם שינויי הדפוסים והצורות החיצוניים לא ייפגעו הערכים, שבלעדיהם תיפגע דמותה של חברתנו וישבוש דרכי עתידנו.

במלאת לה 70 שנה יכולה איפוא הקרן הקיימת להשתבח בכך, שהיא משמשת סמל המעודד ומחזק את הרוח לחזון שהוגשם בהצלחה.

נאחל לה שתדע לשמור על מהות חזונה זה במלוא תכנון הלאומי והאנושי. נאחל לה שתסייע בסילוק הצללים ותשקוד על קיום העיקרים, שבשםם ולשםם נוצרה.

נמצאים אתנו כאן היום חברי ההנהלה הציונית ובראשם יושב-ראש ההנהלה, וחברי הדיקטוריון של הקרן הקיימת ובראשם יושב-ראש הדיקטוריון. אנחנו מברכים אותם ביום חגם, שהוא יום חג לכלנו.

היו"ר ר. ברקת:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

בטרם נגיש לסדר-היום רוצה אני לציון את חגה של הקרן הקיימת לישראל.

לפני 70 שנה, ביום י"ט בטבת תרס"ב, ב-28 בדצמבר 1901 למניין הגויים, החליט הקונגרס הציוני החמישי על הקמת הקרן הקיימת לישראל.

קדמה להחלטתו פעולת יהודי אחד, שהיה מכובשי מסילת הראשונים של התנועה הציונית, הלא הוא פרופסור צבי הרמן שפירא, זכרנו לברכה, מאנשי הסגולה, ליד עיירה קטנה בליטא, שהגיע למדרגת פרופסור באוניברסיטה המפורסמת של היידלברג.

הוא היה חוגה הרעיון של גאולת אדמת ישראל, להיותה נחלת העם כולו. הוא חי בהשראת צו קדומים: "כי הארץ לא תימכר לצמיתות, כי לי הארץ", צו שהיה לו לתעודת גורל ושליוחות חיים.

מן הקתדרה הרמה של האוניברסיטה הוא יצא לד"ר פוק על לבבות אטומים, למען גייס כספים "לקרן הטרי-טוריאלי", כפי שהוא קרא לה, שבעזרתה ביקש לגאול את ארץ-ישראל לעם ישראל.

הוא לא זכה להיות שותף להחלטת הקונגרס החמישי. אולם אישיותו מקרינה את אורה עד היום הזה על דמותה של הקרן הקיימת ועל התנועה הציונית כולה.

בבואי לציון היום, בשם הכנסת, את יובל ה-70 של הקרן, אין בדעתי למנות מספרים לפעולותיה ולעמוד על היריעה העשירה של הישגיה מאז ראשית קיומה ועד היום הזה. שדות מוריקים, מניבים יבולי ברכה; יערות אשר צמחו מתוך צחיחות סלעים; שטחים שנכבשו מידי ביצות ומדבר – כל אלה מספרים את מפעלה של הקרן הקיימת, המקיימת את מורשת העבר ומחשלת ברציפות היסטורית את ערכי היסוד של העם.

הקרן הקיימת מתחילתה היתה קרן העם. לא עשירי העם וגנדיני היו נושאי שליחותה. ראשיתה מזער. היא פנתה אל המוני העם, במצוקת הדלות, והיא הקנתה להם את האפשרות התמימה לבטא את כיסופי הגאולה שבלבם על-ידי זיקתם לקרן הקיימת.

הקופסה הכחולה היתה לנו ולסמל, סמל תמים ומרגש, צנוע ומפואר כאחד. מי שזוכר את עיירות ישראל אשר נחרבו וידע, מה היתה להן הקופסה ומה היתה הכשורה אשר הביאה להן בדלותן ובעניותן.

הקרן הקיימת לא הסתפקה ברצונה לקיים את הכלל, שאדמת הארץ היא נחלת העם. היא ביקשה לעשות את הקרקע הלאומית גם בסיס לצמיחתו של

ב. חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1971/72, תשל"ב - 1971 * (קריאה ראשונה)

נסות מחוץ-לארץ העומדות לרשות הסוכנות והמשמשות לצרכי ציבור דחופים - שאם לא כן היינו אנחנו צריכים לשאת בחלק מהתקציב - וכבר היום אפשר להגיד שחל בהן פיגור של 120 מיליון דולר לעומת האומדן. אינני רוצה בכך להקטין במשהו את המאמץ הגדול שעשתה יהדות העולם, ובעיקר יהדות ארצות-הברית. אבל גם אחרי זה האתגר, היעד, המטרה היתה אחרת, היתה גבוהה יותר. וכאמור, חסר סכום של 120 מיליון דולר. ובוודאי יחסר משהו גם ב"בוגדס", סכום קטן יותר, כשהכסף זורם לא לקופת הסוכנות כי אם לקופתנו שלנו.

כפי שאתם רואים, עושים אנחנו כל מאמץ בתחום האפשרי שלא להחריק את הלחצים הקיימים. וכזכור - דומני שכל חברי הבית יודעים זאת - אם לא הוגנו עדיין לדיון בתקציב של השנה הבאה - דבר שבעצם אתמול צריך היה להתחיל בו, לפי המסורת או אפילו לפי החלטה; ביום השני הראשון של חודש ינואר - הרי זה מפני שאנחנו נאבקים על תקציב, לא אגיד, אנטי-אינפלציוני, אבל אנחנו נאבקים על תקציב שהלחצים האינפלציוניים שבו לא יהיו רבים.

אינני יכול להתייחס בשוויון-נפש לטענות, כאילו אנחנו מקציצים בעוצמה של צה"ל וממילא מתנכלים לבטחון. גם לא אזכיר את השם; אגיד שזה היה נאום לא-אמיתי; ארשה לי להגיד אפילו "דמוגוגי", אם מותר להגיד זאת, ברשות היושב-ראש.

הי"ר ר. ברקת:

מותר. זה ביטוי פרלמנטרי.

שר-האוצר פ. ספיר:

זה היה איפוא נאום דמוגוגי, בלתי-אחראי, אפילו זול במקצת - הסיפור הזה שאנחנו מקציצים בצה"ל, שאנחנו מקציצים בעוצמת צה"ל, יקום הדובר הזה, שאולי אינו יודע את העניין או שאב אותו מעתונים או מאנשים בלתי-אחראיים, ויגיד לי מתי זה היה, יביא לי עד אחד מאלה המשתתפים בישיבות, לרבות אנשי צה"ל ואנשי בטחון; מתי זה היה כי נשק כלשהו, שאפ"ר היה להשיג או צריך היה לקנותו או לשלם מקדמה או להתחייב עליו - לא עשינו זאת, לא עשינו כל מאמץ, משום שאנחנו רוצים או רצינו לחסוך כסף? וזה לא רק היום, כשמצב מטבע-החוקן, הדרורה, הוא משיביע רצון, יחסית, במידה שיכולה להשיביע את רצונו לאחר שאנחנו נמצאים בחוב גדול כל כך במטבע-חוקן - אתמול ראיתי באיזה עתון שהיה כתוב בו: 21 מיליון דולר, והיום, באותיות "פטיט" קטנות תחת הכותרת "תיקונים" כתוב שזה לא "דולר" אלא "לירות". אבל אתמול זה היה בכותרת גדולה. לי מספיק גם הסכום שאנחנו חייבים. - גם בימים אלה, וזה לא רחוק, לפני 20, 22 או 23 חודש, כאשר טפין-טפין, - ואולי לא טפין-טפין אלא בורם גדול, נידלדלה הדרורה במטבע ונשארו בסכום קטן במטבע-חוקן; בימים ההם, כשלא ידענו מגוון יבוא הכסף, עשינו את הרכישות הגדולות ביותר בתולדות קיום המדינה. אני מייעץ לנאום, חבר

הי"ר ר. ברקת:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף ג' של סדר-היום: חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1971/72, תשל"ב - 1971, קריאה ראשונה - תשובת שר האוצר. רשות הדיבור לשר האוצר.

שר-האוצר פ. ספיר:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. האזנתי כרגיל לדיון הענייני בדרך כלל, בתקציב הנוסף. כמובן, היו כאלה שראו בכך אפילו לתקציב השוטף, או פרולוג לתקציב הבא, ובכל מקרה הפכו זאת לדיון כללי, מה שנקרא "גנרל דבאטה". אלה יסלחו לי אם אתייחס לבעיות הספציפיות, ואת הדיון הכללי אשאיר למועד הגשת תקציב המדינה לשנה הבאה.

אמרתי בראשית דברי, כשהגשתי את התקציב, שאני מייעץ שלא נעסוק בוויכוח. גם אני לא הבאתי את בעיות המשק. כי לזה קיים הבירור היסודי שנמשך דומני 12 או 14 שעות ומשתתפים בו חלק גדול של חברי הכנסת, וזאת הזדמנות נוחה ונאותה לבירור היסודי.

שמחתי להיווכח כי רוב המתווכחים הבינו וגילו הבנה להגשת התקציב הנוסף. לא תמיד קיים סדר כזה, כי בדרך כלל רואים בתקציב נוסף סימנים לא טובים, סימן לאינפלציה, סימן להוצאה נוספת. הפעם הבינו שלא זאת הכוונה. חלקו הגדול של התקציב הוא תוצאה חשבונית של שינוי השער, הן בצד ההוצאה והן בצד ההכנסה.

כאן אוסיף ואומר שאני מרוצה לשמוע כי שינוי השער מאוגוסט למעשה מוסכם היום על הכל. דומני שלא כן היה הדבר כשעשינו את המעשה, אם כי גם אז הסברנו שזאת איננה יומה שלנו. אלא תוצאה ממה שמתהווה ועומד להתהוות; זה היה נאום נשיא ארצות-הברית על מכסים, על רמזים שנגיע לשינוי שער.

דמה לי כי למען העובדה שזכינו לשקט מוניטרי בימים אלה, כשהעולם סער וגועש, למענה בלבד היתה כדאית הפעולה באוגוסט. ואני אומר: לא רק למען זה. אין לי ספק שנראה יתרונות כלכליים, בעיקר בתחום היצוא. הם עוד יורגשו. בחלקם הקטן, הראשוני, כבר התחלנו להרגיש בהם.

חלקים אחרים בתקציב הנוסף מיועדים בעיקר לשיכון ולשכר. מבחינה כלכלית חשובה העובדה שאין זו הזדמנות כסף, אם כי בוודאי לא נעים כשצריך כסף נוסף, תקציב נוסף (ואפילו לא גדול) כדי לשלם יותר משכורת. אבל מבחינה אינפלציונית כבר אין זה משיפע. איננו מגדילים את המקדמה מבנק ישראל, אלא שהתנבאו כי יראו את החשבון בסוף השנה. גם הלחצים האינפלציוניים הקיימים לא יוגברו בעטיו של התקציב הנוסף, כי את ההוצאה עשינו גם בתשעת החודשים שעברו.

יתר על כן, לא נודקק להלוואות נוספות מבנק ישראל, אני מקווה, פרט לסכום המופיע בתקציב, למרות העובדה שאנחנו מסכמים את שנת 1971, בסעיף ההכ"י

סכום גדול פי-חמישה מן התקציב שאישרה הכנסת - הכנסת שמעולם לא גילתה יד קמוצה בענייני בטחון - ב-1966 לקראת אפריל 1967. האם יש תחום אחר בחינוך, בשטח המשק, הכלכלי והאוכלוסייתי, שגדל גם הוא פי-חמישה בארבע שנים אלו?

עם זאת, אין זו בושה - אמרתי זאת בהודמויות אחרות, ואני חוזר ומטעים זאת עכשיו - לומר שאינו יכולים להתרכז רק בנושא אחד, ויהא הוא החשוב והמרכזי ביותר, כי יתר הנושאים חשובים ומרכזיים גם הם למען הנושא הזה ששמו בטחון.

ייתחדו בכך שאנו רואים לפנינו ארבע משימות מרכזיות: שמירה על הבטחון, קליטת עלייה, דאגה להעלאת רמת החיים של השכבות החלשות ופיתוח הארץ. אילו, גניח, היתה מודיעה הממשלה מחר שהיא איננה יכולה לקלוט מספר זה או זה של עולים, מה היה קורה? לא רק הצעות דחופות לסדר-היום היו מוגשות; הצעות בהולות לסדר-היום היו מוגשות. וה- כנסת היתה מתכנסת בימים שבדרך כלל אינה מתכנסת בהם - ובצדק; כי בכך היינו מתכחשים לאחד ממאוזני נפשנו, לאחד מחלומות חיינו הגדולים: קליטת העלייה? אני מדגיש זאת, כי בימים אלה אנו נתבעים לגייס סכומים גדולים הרבה יותר מאשר שיערנו לפני חודש לקליטת העלייה.

האם יש משהו בבית הזה החושב, שאינו צריכים להרחיב את הבסיס המשקי? על יסוד מה נקלוט את העלייה? היכן ייקלטו העובדים אם לא נרחיב את הבסיס המשקי של מדינתנו, אם לא נכין מקומות קליטה לעולים הבאים? ואנו רוצים שיבואו ברבבות ובמאות אל- פים. האם הרחבת הבסיס המשקי עומדת מול הבטחון? האם יש בבית הזה משהו שאינו רואה את הצורך בשיפור פני החברה והדאגה למעוטי הכנסה? האפשר להציג את כל המשימות הללו, כאילו עמדו מול הבטחון? האפשר להגיד: כביש מול בטחון? שיכון מול בטחון? שכר, שירותים, סוציאליזם מול בטחון? מי שאומר זאת - יבושם לו.

ארבע משימות אלו אינן ארבעה קווים מקבילים שלעולם לא ייפגשו. להיפך, הם קשורים ושזורים זה בזה. פני החברה ויכלתנו לקלוט עלייה לא רק קובעים את דמותנו המוסרית ונותנים הצדקה לקיומנו, אלא גם משפיעים ישירות על עוצמתנו הבטחונית. ולא אגזול מזמנה של הכנסת כדי להסביר זאת.

כל מה שקרה לנו בשטח הבטחון קרה לא מפני שהבטחון, התעשייה הצבאית, הם בבחינת אואיס במדינה, אלא מפני שבמשך כל שנות המדינה הרחבנו והגדלנו את הבסיס. היום נחתם עקרונות הסכם עם שר של אחת המדינות. אמרנו לו שהתעשייה בישראל גדלה בהיקף של 11%-12% מדי שנה בשנה. איש זה אינו רק שר. הוא גם אישיות בעלת השכלה כלכלית רחבה. הוא מבין דברים.

חוסנו של המשק מאפשר לנו לייתר גם בעתיד משאבים כדי להבטיח את עוצמתנו המשקית והצבאית. לא היינו יכולים לעמוד בהוצאה של שישה מיליארד לירות לבטחון אילו לא הרחבנו וביססנו את המשק. לכן כל הדיבור הוול, כל הריצון לסכסך, כל מסע הרשימות והלחישות, כאילו יש התמודדות בין פלוגי לבין אלמוני - כל אלה לא יצלחו לגמד סכום ענק זה ולא יצלחו

הכנסת הצעיר הזה, שיהיה זהיר בדבריו כשהוא מדבר בעניינים אלה. הוא יכול לתקוף את הממשלה ככל שרוצה, הוא יכול לבקר, הוא יכול אפילו להשמיץ. אבל איננו יכול להגיד - כאן דברים שאינם אמיתיים, בעניין כה עדין כמו הבטחון.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

לא אמרתי אף אחד מן הדברים שכבוד השר אמר.

שר-האוצר מ. ספיר:

כל מה שאמרתי היה בדברייך. אם אמרת, איני רוצה להגיד מה, ואם זיהית את עצמך - כל זה אמרת, וב- צורה אוטוריטטיבית. לא חשבת שזה היה לא אחראי.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אף לא מלה אחת.

שר-האוצר מ. ספיר:

תיקח את הסטנוגרמה ותקרא. אמרתי לך מיד כשיירת את הבמה.

אני יודע שהיו סיפורים בעתונים כי אנחנו רוצים להעביר כספים מן הבטחון למטרות אחרות. בדרך כלל אני חולם על זה שנגיע לכך שנוכל לעשות זאת על דעת כולם, שנוכל אולי להקטין פעם את התקציב הזה ול- העבירו למטרות אחרות. רק השבוע אמרתי, בהזדמנות אחרת, כי לנו יש ארבעה דגלים, ולא רק שניים. כל הדיבורים כאילו אנו רוצים להעביר סכומים מבטחון למטרות אחרות, אין להם שחר. לא היה ולא נברא. לא היו דברים מעולם. אנו נמצאים בבירור לא פחות חמור עם משרדים אחרים, ואולי מחר יהיה זה בירור חמור עוד יותר מאשר הביורור עם משרד הבטחון. ודבר זה הוא לגלי ביותר.

אם זיהית את עצמך, אני רוצה לומר לך: אתה מלמד אותנו פרקים בעניין הגדלת החוב במטבע-חון ובעניין האינפלציה. הדברים שלך - אילו היינו נוהגים באופן בלתי-אחראי והיינו נוהגים לפיהם - צריכים להגביר את הלחצים האינפלציוניים ולהגדיל את החובות במטבע-חון. לא העברנו כספים מתקציב הבטחון למטרות אחרות.

אינני יודע אם אתה היית זה, או גואם אחר מסי- עתך או מסיעה אחרת, שמטעמי דמוגיה או מטעמים אחרים, העמיד לולים מול בטחון. כאשר היה המחסור בבשר עוף - כאילו מדינת ישראל חייבת לספק כל כמות של בשר עוף - היו מאמרים ורשימות על בשר העוף, על בשר החזיר. מה החטא בכך שנתנו למתיישבים צעירים - שצריך לתת להם תקציב כדי לבססם, כדי שלא יהיו ברמה נמוכה - תקציב ללולים, לגידול בשר מתיישבים אלה חיים מהכנסה שהיא אולי הנמוכה ביותר בארץ. האם יש מקום להציג את הדברים כך - "לולים מול בטחון"? וזאת מעל במת הכנסת ובימים אלה? אני חושב שזה מעיד על חברי הכנסת שעשו זאת, על רצינות דבריהם.

אי-אפשר לטשטש עובדה מרכזית אחת. גם בשנה השוטפת, 17-18 חודש לאחר הפסקת האש - וכולנו מתפללים, איננו מכיר איש שאינו מתפלל, שהפסקת האש תימשך, בוודאי אם לא תהיה ברירה לא אני האיש שאדבר על כך - גם בשנה זו אנו מוציאים לבטחון, לרבות התקציב הנוסף שהבאנו, 6 מיליארד לירות, שהם

נותיה האחרים של מדיניות השכר מבוססים על הרצון שלא להגדיל יתר על המידה את הוצאות הייצור. לא לי להרצות כאן על זאת. כאשר גייע לדיון על התקציב ואני גע כבר יותר מזה, כי הבידורים בין הצדדים התחילו באופן אינטנסיבי, ושמחתי לקרוא שכאשר מדברים לא יורים. הכוונה היא שבזמן המשא ומתן תימשך הפציפיקציה בין נותני העבודה להסתדרות, או בין התעשיינים, כפי שהם נקראים היום, לבין ההסתדרות.

אולם רוצה אני להגיד שמשק, אשר העלה את פריזו בשיעור נכבד למדי, - ודומני שהפריון בתעשייה גדל ב-6.5%; אחוז זה מצטמק כאשר מצדדים אליו את יתר הענפים במשק, אבל זה האחוז בתעשייה - יצטרך, גם אם לא ארצה, לשאת במעמסה של תוספת שכר מצד נותן העבודה. יש אפילו האומרים כי תוספת יוקר משתלבת בזה, היא חלק של העניין, אבל יש יוקר ויש תוספת יוקר, והממשלה רוצה לתרום לזאת. אין זה מעט, אך אני מאמין ורוצה להאמין, שאם כל הצדדים ישמרו על ההסכם, זה לא יעבור את הגבול, כי אם ייצא בקרבתו.

אני שומע ועוקב בחרדה אחרי הדבר, ואנו יודעים את הציפיות ואת ראיית השכר מצד אחד, ואת השפעות המס השולי הגבוהה מצד שני. אמרנו שנפחית גוטל המסיו הישיר של 4% לעובד. בדרך זו אנו פוטרים את המעסיקים מחלק של תוספת השכר, כי אחת היתה נדרשת מהם תוספת שכר גבוהה יותר. בו בזמן אנו פועלים על ידי הורדה במסים. שהמס השולי יגיע ל-75% במקום 80%, דבר זה בעצמו אומר משהו. אבל זה יפעל, ואינני מזלזל בדיבורים האלה שמוסר המסים אצל חלק - לא אצל כולם, זה לא נכון - הוא ירד. אם נגבה השנה 8 מיליארד ו-800 מיליון לירות מסים, הרי לפי התיאור ששומעים לפעמים על מוסר המסים לא היינו יכולים להגיע לסכומים כאלה. אין לזלזל גם בזאת, ובעיקר אני מיינץ לאנשים שיראו את הגידול בשלוש-ארבע השנים האלה. אבל אנחנו מאמינים שזה יפעל להגברת מוסר המסים ולהפחתת התמריץ השלילי לעבודה ובגלל זה נלך בעניין הקלות במס הכנסה על שעות נוספות ולגשים עובדות ובפרמיות, כדי להגביר את כוח האדם בעבודת רצון לעבוד שעות נוספות ולעבוד במאמץ לפרמיה אמיתית.

אין אני רוצה לחזור ולדבר כאן בנושא הפיקות על החברות הממשלתיות. בכך עסק הבית בהרחבה לפני שבועיים והקדיש לכך כמעט אותו מספר שעות שהוא מקדיש לתקציב. עם זאת אני רוצה להטעים כי נתונים שנמסרו כאן על הרווח של חברות רחוקים מלהיות מדייקים ואינני רוצה לחזור לכל אותו פרק של חברות. אולם כל החשבונות שנעשו כאן רחוקים מלהיות מדויקים, וליתר זהירות מישו הוציא כאן את הבנקים, כי הוא אומר שהבנקים הם עסק טוב גם אם הם עסק של הממשלה. אני מכיר כ-15 בנקים, פרטיים רובם ככולם - לא כולם, אלא רובם - ששבקו חיים לכל חי באותו הזמן. הם פשטו את הרגל, או לא פשטו את הרגל מפני שבנק ישראל התערב, או שהממשלה או בנק ישראל נתנו להם עזרה, או שקיבלו עזרה ממוסדות גדולים יותר. אם כן, אי-אפשר לומר, מצד אחד, שכל מה שהממשלה נוגעת בו זה "שלימול", ומצד שני - שכל מה שעושה השוק הפרטי וכל מה שעושה היום הפרטית זו חכמה עליונה. אם צריך אני ללמוד מן הבנק

להקטין חדרת הממשלה יום יום ושעה שעה לעניין הבטחון. נחוצה מידה גדולה של העזה, וגרוע מזה, כדי לעלות על דוכן זה ולהשמיע נאום כזה, שאינו שייך כלל לעניין.

אני רוצה לסיים פרק זה ולומר מה שאמרנו לאנשי הבטחון: לא נחסוך סכום כסף כלשהו בשל העובדה שלא קיבלנו את כל הרכש שתיכננו. ואינני מגלה סוד. בימים אלה בא שינוי בעניין זה, בעניין המטוסים. אמרנו שבסוף זה הוא קודש ולא יוצא לשום מטרה אחרת. אם אמנו נקבל את אשר החסרנו, נעמיד במטחה את הסכר מים הדרושים, אם כי נמשיך לבקש את הסיוע הכלכלי המירבי שארצות הברית העניקה לנו בעבר, ואני מקווה שתעניק גם בעתיד, למטרה זו של חיזוק בטחוננו.

אני מכיר אנשים - אולי לפעמים אלה הם אותם אנשים - המנסים לתקוף אותנו, כי איננו עושים די למלחמה בעוני. כמובן, יש סתירה פנימית. כאשר דורשים להקצות יותר לבטחון, יותר למלחמה בעוני - ועושה זאת חבר כנסת ירדני - ובד בבד משמיעים טרדניות על עומס המסים, ואזהרות וטרדניות על החוב החיצוני - כל זה אינו הולך ביחד. אנחנו, במסגרת האפשר וגם מעבר לכך, לפחות אליבא דכלכלנים זהים, עוסקים במלחמה בעוני בצורה משביעה רצון. הדגש היום, כאשר מערכת החינוך מקיפה חלק כה גדול של האוכלוסיה, הוא בשיכון, ובתקציב הנוסף הסעיף היחיד שלא ביטלנו בו את ההקצבה, שהוקפאה בראשית השנה, בסכום נוסף של 270 מיליון לירות - הוא הסעיף של שיכון לעלייה ושיכון לצרכי מלחמה בעוני. פעלנו ואנו פועלים במסגרת התקציב ומחוץ למסגרת התקציב בקצב מהיר בעניין השיכון לזוגות צעירים.

אני רוצה לפחות להבטיח לבית, שמחוץ לתקציב השיכון הובטחה על ידי משרד השיכון ומשרד האוצר בנייה של לפחות מסביב לעשרת אלפים יחידות בקירוב - בזירות אומר אני "בקירוב" - שרובן יוקמו - הבנייה לוקחת זמן - עד אפריל-מאי 1972, היינו תוך 4 חודשים. זה מחוץ ליחידות שמשרד השיכון בונה עם משכני תאות שהבטחנו על ידי חברות "שיכון", "שיכון ופי" תוח", "רסקו", "משהב", קבלנים פרטיים, "סולל בונה". אינני זוכר את כולם, אבל העיקריות שבהן הן: חברת השיכון ההסתדרותית, "שיכון ופיתוח" הממשלתית, "רסקו" - אותה חברה מיסודם של בנק דיסקונט והאחים גולדשטיין, ועוד חברות מספר. עשרת אלפים יחידות זה מספר עצום, גם אם אנו מבטאים זאת במלה אחת או בשתי מלים.

אני רוצה להתיחס למדיניות השכר, אם כי חייב אני להיות זהיר. אנחנו גורם בשכר כנותן עבודה; אנחנו גורם בשכר כממשלה, כי אינפלציה ולחצים אינפלציוניים הם לא רק תוצאה מתקציב גדול, אלא האינפלציה הדורית יכולה לבוא גם כתוצאה ממדיניות שכר לא-שקולה. אולם אני חייב להגיד, כיוון שקיימנו התייעצויות לא מעטות עם שני הצדדים, עם כל כך בנפרד ועם שני הצדדים ביחד, וטרם סיימנו את הבידורים, שמדיניות השכר באה לספק בחלקה את הצרכים החברתיים. אינני נכנס לשאלה מה יהיה בדיוק השכר ההתחלתי - זה יוכרע בין הגורמים - אבל השכר ההתחלתי שצריכים לקבוע כמינימום תוך שנתיים בא להבטיח רמת שכר מינימלית. הלכנו בדרך זאת למרות הקשיים הכלכליים הכבדים בכך בשל היתרון החשוב בתחום החברתי. עקרו

תיים או מקבלים מן החברה בשנה השוטפת סכום גדול יותר מאשר מציעים לנו בעדה, נחזיק אותה עד שנתיים או שלוש שנים. על כל פנים אין שום מיפנה, אין שום היערכות מיוחדת, יש היערכות מיוחדת והיא הגברת הפיקוח על חברות, אבל על כך דיברתי בפעם הקודמת ואינני רוצה להיכנס מחדש לנושא זה.

בעניין הבנק להון חוזר: אני שומע על כך, קורא וגם חבר כנסת אחד דיבר על כך. העניין הובא פעמיים לוועדת הכספים ולפני הגמר יובא בוודאי פעם נוספת. אם אני לא טועה, איש לא הצביע נגד, אולי שניים נמנעו. אם אמסור את החומר הנוסף, אני בטוח שזה ישפיע גם על חברי ועדת הכספים וישתכנעו שהדרך הזאת היא הדרך הנכונה. אינני רוצה לחזור, אני רק אומר שאילו עשינו מעשה כזה לפני שנתיים, שלוש שנים, היינו חוסכים כסף כבד מאוד, כי אם זה כסף של בנק ישראל הרי זה גם כן כסף של המדינה; אם זה כסף שניתן כפיצוי למוסדות כאלה או שנתן להם אפשרות לנשום, הרי שבעקיפין גם זה עלה לנו כסף. חברי ועדת הכספים יקבלו פעם שלישית חומר כשהדבר יהיה אקטואלי, לפני ההקמה, אם אמנם נגיע להקמה.

יש סיפור — גם כן לא חמור כמו הסיפור על בטי-חון — שאנו בכלל איננו עוסקים בתיכנון. ואם כבר מישוהו רוצה לעשות טובה לממשלה, הוא אומר: כן, יש תיכנון בבטחון ובחקלאות. חקלאות? חקלאות קיימת בישראל כבר 70 שנה. היום דיבר יושב-ראש הבית על החקלאות שלנו, שהתחילה לפני ייסוד הקרן הקיימת לישראל. רק עכשיו הזדמנתי למטולה, שנוסדה לפני הקרן הקיימת לישראל, ויש עוד מושבות שנוסדו לפני הקרן הקיימת לישראל. בחקלאות אנו עוסקים, למדנו ושילמנו "רבי געלט". כל שנה מתקנים את התיכנון. אינני יכול לדבר הרבה על תיכנון בטחון; אני יודע, קיבלנו תכנית של 10 השנים הקרובות ואחרי זה משהו שונה. אני רוצה לומר לאלה האומרים שאין תיכנון: אין לזה שחר. יש רשות תיכנון, שבתחילה היתה במשרד ראש הממשלה ואחר כך עברה לאוצר. רשות התיכנון קיימת מינואר 1962 או מדצמבר 1961; אני חושב שמדצמבר 1961, ואני יכול להביא לשולחן הכנסת את כל הספרים שהם הוציאו. במשרד המסחר והתעשייה, שהיתה לי הזכות לכהן בו 10 שנים, הוציאו שלושה — ארבעה ספרים בזמן שהייתי. אני צריך לתקן את עצמי ולבקש את סליחתו של ברגשטיין המנוח. כאשר גכנסת למשרד היו שתיים — שלוש חוברות שהכין המהנדס בבלי. תיכנון כולל על תעשייה התחלנו להכין בשנים 1955—1957. אחר כך הוצאנו פעם, פעמיים שלושה ספרים. בשבועות אלה, כאשר כאן נאמו נואמים הבטו-חיים שאין תיכנון בארץ, ישבנו במשרד המסחר והתעשייה על תיכנון עד לשנת 1975, ועכשיו — ל-1971 — 1976 ו-1981. אבל מה אפשר לעשות אם שואלים אותך מיד, כאשר אתה יגיש לתקציב, מה תהא האוכלוסיה בישראל? אל? כאשר תיכנונו את העלייה בראשית 1971 — ובבית הזה אפשר לדבר על עלייה, אין פה צנזור שמעביר זאת — הבטיחו שיבואו כמה אלפים, והנה באו יותר מ-12,000 איש. זאת טעות קטנה לגבי תיכנון. כאשר מתכננים ושואלים מה תהיה האוכלוסיה ב-1975, אני יכול להגיד מחר — אולי לא כל כך מחר — מה יהיה הריבוי הטבעי היהודי. לא כל כך מחר, כי בשנים אלה הולך וגדל הריבוי הטבעי, לאחר שהיה סטטי במשך חמש-עשרה שנים עשרה שנה. מכל מלמדי השכלתי לתת חמישה-שישה

קאות, אני נעשה עצוב. בשלוש-ארבע השנים האחרונות ישבנו על המדוכה הזאת לא פעם אחת. בוועדת הכספים סיפרתי פעם את כל תולדות העניין וציטטתי את הרשימה המפורטת עם הסברים ועם מספרים. כיוון שמישהו התווסף אולי אצטרך שוב לתת רשימה, אבל בנק שאין בו סכנה לא יקרה בו שום דבר. ברקליס בנק התרחב, התמוז או עשה שותפות עם בנק דיסקונט לא משום שאינו בנק פרטי, לא משום שבנק דיסקונט חזק יותר מבנק ברקליס, אלא מפני שהוא הפסיד כסף בארץ בסכום לא קטן. אינני רוצה להוכיח כאן את אלה שיוזם עים עליהם כי פשוט את הרגל. למה לי לחזור ולהוכיח אותם?

כבר הבאתי רשימה גדולה של החברות שהממשלה שותפת בהן ושהממשלה היא הכוח הקובע בהן. הן משלמות מס הכנסה בסכומים מכובדים, ואני מכיר חברות פרטיות שלוקח להן זמן עד שהן מגיעות לתשלום מס הכנסה. בשבילי זה אחד מסימני ההיכר, וכשר האוצר זה בשבילי אולי סימן ההיכר העיקרי או הכמעט-עיקרי. לא תמיד תפקידן של החברות הממשלתיות הוא להרוויח כסף. חלק מהן לא הוקם כלל לשם רווח. יש אפילו הגדרה בחוק בשביל חברות כאלה.

עלתה כאן השאלה אם מוצדק למכור חברות ממשלתיות, ואף קראתי שמישהו בירך אותי, כאילו אמרתי זאת בפעם הראשונה, שיש חברות שמוצדק למכור אותן. אני מצטרף לאלה שאמרו כי אין זאת תרופת פלא לסתימת הפער בתקציב. אינני מכיר כלל תרופת פלא לכיסוי הפער בתקציב המדינה, אבל בכך אין די כדי לפסול פעולה כזאת, היינו מכירת חברות או חלקי חברות. אציין כי מדיניות הממשלה היא לצאת מבעלות על חברות שהנוכחות הממשלתית בהן איננה חיונית או איננה חשובה לחברה, למשק, לכלכלה, לדמות הציבורית שלנו. ואני יכול לתת דוגמאות כאלה: חברת תובלה — מה לנו ולכל זה? מפעל "רוגוזין" שמסר לנו את המניות — האם זה דבר חשוב למשק, לחברה? אני מבין שמישהו טוען כי אם ימכרו את השטחים, שבנויות עליהם הדירות, למשתכנים — ויש בנושא זה דעות שונות — ישפיע הדבר על דמות החברה. אין אני גורס זאת. אבל "רוגוזין", תובלה, "חרסית וחול זך" נותנים מחיר טוב. במקרה הצורך משאירה לעצמה הממשלה את אפשרות הפיקוח על החברות גם לאחר מכירתן. אני יכול לתת פירוט מניות שהממשלה מכרה וששום מפלגה ושום זרם לא עשו על כך משבר: ב-1968/69 — בעד 25 מיליון לירות; ב-1969 — בעד 71 מיליון לירות; ב-1970 — בעד 99 מיליון לירות; היינו, במשך שלוש שנים קרוב ל-200 מיליון לירות. זה בעצם מראה כי לא כל מה שאנחנו מחזיקים הוא רע.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):

האם יש עכשיו היערכות מיוחדת של האוצר לקראת מכירה זאת?

שר-האוצר פ. ספיר:

לא. דק לפני חצי שנה או שלושת רבעי שנה מכרו חברות. קראתי את המספרים, והם מעידים על עצמם. אין שום היערכות מיוחדת, אין שום מיפנה, יש המשך של נוהג קיים, ואמרת: מה שלא חשוב לחברה, לדמות הציבורית, מה שיכול להיות שווה לנו כסף — אנו מוכרים. אם בעד "חרסית" רצו לתת לנו סכום קטן וביני-

50,000 לירות שמחקנו מהונת ילדים. תקציב הונת הילדים אינו מונח פה לפני. העניין נבדק והמדובר במחיקת עודף שגשאר ולא נפגעה המטרה עצמה.

התקציב הנוסף לא בא להרחיב את פעילותה של הממשלה — כהוכחה, אנו קיצצנו את תקציב הממשלה גם בוועדת הכספים — אלא בתחומים בודדים ונחוצים ביותר. כעקרון אין אנו רוצים להגדיל בינתיים את פעילותה הכלכלית של הממשלה. אולי יהיו זמנים שנוצטרך להגדיל אותה. להיפך, בתחומים מסוימים אנו פועלים לצימצומה, הן מטעמים של מחסור באמצעים והן מטעמים של יצירת אווירה המתאימה ליכלתנו האמיתית. לשם כך אנו מבצעים מדיניות לריסון הוצאות שבחלקה עוסקת בהוצאות ראוות — דומני שהשגנו בזה הרבה יותר מהר את המטרה הראשונית, כי היתה זאת מטרה ציבורית, חברתית, מוסרית יותר מאשר עניינית — ובחלקה בעניינים שהיקפם רחב יותר, ובראשם הבנייה הציבורית. דווקא כאשר רוצים אנו להגדיל את התקציב חשוב לזכור כי יש לחסוך בכל מקום שהדבר ניתן. כך גם קיצצנו כ-200 מיליון לירות בתקציב השוטף, ובכלל זה תקציב הבטחון, וכך אנו נוהגים בבואנו לדון בתקציב לשנה הבאה. בבוא הזמן יובא הנה לדיון התקציב השוטף. כבר אמרתי שהמאבק הוא לא על הגדלת הוצאות כי אם על צימצומן בכל אשר ניתן.

אני מבקש את הבית להעביר את התקציב לוועדת הכספים.

הי"ר ר. ברקת:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. יש לפנינו שתי הצעות: האחת, הצעת השר, להעביר את הצעת התקציב הנוסף לוועדת הכספים, והשנייה — להחזיר את הצעת התקציב הנוסף לממשלה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת התקציב הנוסף לוועדת הכספים נתקבלה.

משתנים אפשריים לגבי שיעור העלייה. במשרד המסחר והתעשייה דיברנו על משתנים של עלייה שתביא לאוכף-לוסיה של 4 מיליון תושבים, 4.5 מיליון או 5 מיליון תושבים בישראל של שנת 1981. קשה לנו לתכנן מה בכלל לעשות. ארבע פעמים ספרים כאלה. כל אוכלוסיה זה כוח-אדם אחר, יבוא אחר, סידור אחר, שיכון אחר. שואלים: אולי תגיד לנו מה יהיו ההוצאות הבטחוניות, והדיבור הוול הזה, שבא לפגוע במישהו, כאילו אין תיכנון? אצל הבנקים שהלכו לעולמם היה תיכנון, ובבנקים המיועדים ללכת לעולמם יש תיכנון טוב. יש לנו שלושה בנקים גדולים שאין הסכנה הזאת אורבת להם. ישבנו בממשלה, בוועדת השרים לענייני כלכלה, לאחר שהממשלה טיפלה בנושא זה בשתי ישיבות, וסיכמנו בענייני תיכנון כולל. עם כל ההסתייגויות שאני יכול להביא, אם יש צורך בכך, האם פסק יום אחד תיכנון באיזה משרד שהוא, לחדר או באופן כולל? כמובן, עכשיו צריכים היו לעשות תיכנון תמיד לפי אלטרנטיבות שונות.

התיכנון אצלנו בארץ — ואני מכיר כאלה שרוצים דווקא שהיה תיכנון סטטוטורי — הכנסת היתה צריכה לשנות אותו ארבע פעמים בשנה, יותר מאשר לעסוק בתקציבים.

לגבי הטענות נגד קופת-חולים — ראשית מציע אני לתקן: קופת-חולים. איש איננו מוותר, שום קופת-חולים לא מוותרת על אגורה אחת שמגיעה לה, אבל דומני ש-90% של האוכלוסיה מקבלים טיפול רפואי יומיומי באמצעות קופת-החולים. כאשר מדברים על קופת-חולים מתכוונים לקופת-חולים. ודאי שיש בקופת-החולים גם ליקויים, אבל אם מצב בריאותנו הוא כזה, אם אורח חיינו הוא כזה, ואם התמונה היא מן הנמנמות בעולם ואורך החיים הוא מן הגבוהים בעולם, יש בזה חלק גדול גם לקופת-החולים, זו שאנו רוצים בכל פעם לעקוץ אותה, לבעוט בה ולפגוע בה.

הבטחתו לאחד מחברי הכנסת לבדוק סכום של

ג. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971 * (קריאה ראשונה)

הי"ר ר. ברקת:

אנו עוברים לסעיף ד' של סדר-היום: חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 2), תשל"ב-1971, קריאה ראשונה, סיום הדיון ותשובת השר. רשות הדיבור לחבר הכנסת נחושתן, ואחריו לחבר הכנסת אנוקוריון.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להשתתף בדיון על הצעת החוק הזאת בשמו של חבר הכנסת מילמן שנמצא בתפקיד בחוץ-לארץ, ובשמו מביא אני את הדברים הבאים, שהם גם על דעתו.

כדי להזכיר לחברי הכנסת הנכבדים את מהותה של הצעת החוק, מדובר בתיקון סדר הדין הפלילי בשלושה פרטים עיקריים: הראשון, ולא החשוב ביניהם, מתן סמכות לשוטף לעצור אדם על-פי צו של שופט שניתן על סמך תצהיר של אותו שוטף כי נעברה עבירה; התי-

קון המהותי השני שמבקשים לתקן בחוק סדר הדין הפלילי על-פי הצעת החוק: שיתורר אדם בערובה. כאשר שופט סבור שאדם זכאי להשתחרר בערובה, וה' יועץ המשפטי או פקיד המדינה, או מישהו אחר מטעמה, הודיעו על רצונם לערער על צו השיחרור, יעוכב השיחרור עד 48 שעות על-פי צו של היועץ המשפטי, כאמור אם הוא מבקש זאת.

תיקון גוסף שמבקשים לתקן בסדר הדין הפלילי הוא תיקון בקשר לטענת האליבי. הופכים את האליבי למין טענה מיקדמית, שאם אין הנאשם מודיע לשופט שיש בדעתו לטעון את הטענה כי בשעת ביצוע העבירה היה במקום אחר, נשללת ממנו הזכות הזאת לעורר טענה ולהוכיח אותה בשלב מאוחר יותר לפני המשפט אלא ברשותו של השופט.

התיקון המהותי הרביעי בהצעת החוק נוגע לשיפוטו

בקשה של שוטר, הנתמכת בהצהרה בשבועה או בהן צדק של שוטר, כי יש יסוד סביר להניח שאדם עבר עבירה, רשאי שופט של בית-משפט שלום או של בית-משפט מחוזי לצוות על מעצרו של האדם... לא הש-כלית להבין מדוע צריך להחיל את הסעיף הזה על כל עבירה. האם מותר להוציא צו מעצר על כל עבירה, גם על חטא, גם על דו"ח חנייה? יבוא שוטר לפני שופט, יגיש תצהיר בשבועה או בהן צדק שאדם מסוים החנה מכונית במקום אסור, ועל סמך זה יוצא צו מעצר נגדו.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):
אחה מייחס לשופטים שכל רב.

יעקב נחושתי (גח"ל):

אני מייחס למחוקק הרבה שכל. אם אתה מחוקק חוק כזה מוטב שלא תשאיר את המלאכה לשופטים, כי הם יחזירו לך את הכדור. אני בטוח - ואין צורך בק-ריאות ביניים - שמד, כאשר תעלה על הדוכן לשאת את דברך, תפתח במלים: אני מברך את השר על ההצ-עה הנבונה שהגיש לבית. אפשר לעשות מזה תקליט.

מותר לבקר את הצעת החוק, מותר להציע לא להכניס בה הוראה שלפיה מותר לעצור אדם על דו"ח חנייה. עד עכשיו היה שוטר מוסמך לעצור אדם כאשר הוא ראה שהוא מבצע פשע, לא פחות מזה, לא עוון; כיום מוצע להסמך אותו לעצור אדם על כל עבירה.

אני מבקש להעיר גם על ההוראה שבסעיף 7 לה-צעת החוק האומרת: "החליט בית-המשפט על שחרור עצור בערובה והודיע היועץ המשפטי לממשלה או פרק-ליט המדינה או פרקליט המחוז, במעמד מתן ההחלטה, על רצונם לערוך עליה לפי סימון זה, רשאי בית-המשפט לצוות על השהיית ביצוע שחרורו לתקופה שלא תעלה על 48 שעות." אין הצדקה להצעה זאת. כידוע, לאחר שאדם נשפט למאסר והוא מגיש ערעור על הרשעתו, בדרך כלל אין משחררים אותו בערובה אלא במקרים יוצאים מן הכלל ועל סמך נימוקים כבדים ביותר. ומדוע? כיוון ששופט קבע שאיש זה הוא אשם, השופט גור עליו עונש, וחזקה על השופט שהוא בדרך כלל איננו טועה. ולכן חסמו את הדרך לפני שחרורו בערובה והש-אירו פתח צר מאוד. לפנינו מונחת הצעה הפוכה: שופט קבע כי עציר מסוים זכאי להשתחרר, השופט היה משוכנע שצריך לשחררו, ובכל זאת צריך לצוות על מעצרו. היכן ההגיון בהצעה זו? פרקליט המדינה או היועץ המשפטי הופכים את עצמם לשופטים בעניין זה. זכותם לטעון שהנאשם צריך להישאר במעצר, ואם השופט יקבע שצריך לשחרר אותו - הוא ישחרר, גם אם דעתו של היועץ המשפטי איננה נוחה מכך. מדוע צריך שופט להשאיר גאשם במעצר אף-על-פי שהוא משוכנע - שהרי אחרת לא היה משחרר אותו - כי צריך לשחרר אותו?

עוד הערה לגבי סעיף 10 להצעת החוק, המדברת על שפיטת נאשם שלא התייצב. הנימוק שניתן בדרך כלל לטעין זה הוא סעיף 119. לחוק סדר הדין הפלילי כפי שהוא מוצע, מוסבר בדברי ההסבר, ונאמר בהם כך: "במקרים שהוראות אלה אינן חלות עליהם - ומספרם ניכר - אם הנאשם אינו מתייצב למשפטו אי-אפשר לנהל את המשפט, והתוצאה היא ביובו זמנם של בית-המשפט, התביעה והעדים שהוזמנו." עם זאת מוצע בסעיף זה, כי שופט שדן שלא בפני הנאשם, רשאי

של הנאשם שלא בפניו. כידוע, המשפט הפלילי שלנו, כמו המשפט האנגלי, מבוסס על שלושה עקרונות מקו-דשים: הראשון, זכותו של הנאשם לשחק, גם כאשר שואל אותו השופט כיצד הוא מגיב על האישום שהובא בפניו. העקרון השני - חובתה של התביעה להוכיח מאלף ועד תיו את אשמתו של הנאשם מעל לכל ספק סביר. העקרון השלישי המקודש במשפט האנגלי הוא חוקתו של כל נאשם להיות זכאי כל עוד לא הוכח כי הוא אשם, ושוב, מעל לכל ספק סביר.

בהצעת חוק זו ניכר הבקיע הראשון בחומה זו אשר הוצבה מסביב לאזרח כהגנה בפני זרועות הממשל. הבקיע הזה עלול ליהפך למפולת אם לא נסתום אותו כעת. לכן בשמו של חבר-הכנסת מילמן ובשמי אני מבקש מחברי הבית לא לתת יד לקבלת הסעיף המדבר על האליבי.

הבעיה איננה פוליטית ולא מפלגתית, אלא מדובר כאן בזכות-יסוד, זכות החירות של האזרח. בדרך זו אנו נעשה את המשפט הפלילי ואת הזכויות המקודשות של האזרח פלסטר. המשפט הפלילי ייהפך למשפט אזרחי, שבתחילתו, כמו במשפט אזרחי, צריך להגיש כתב הגנה ולפרט את ההגנה. מה טעם, אדוני שר המשפטים, להור-ראה כזו בקשר לאליבי ומדוע לצמצם אותה רק לאליבי? אם היה אדם במקום אחר בשעת ביצוע העבירה, מדוע רק הוא צריך בתחילת המשפט לעורר את ההגנה, בעוד שבהגנות אחרות אין לו חובה כזו? לפי דרך החשיבה שלכם, גם אם אדם שנאשם בעבירה של "פגע וברח" ואינו יודע לנהוג, צריך בתחילת המשפט לומר: אינני יודע לנהוג. אם אדם נאשם בזיוף מסמכים ואינו יודע קרוא וכתוב, הוא צריך בתחילת המשפט לומר: אינני יודע קרוא וכתוב, כי אחרת לא ירשו לו בהמשך המשפט להביא את ההגנה הזאת. יש עוד כנה וכהנה דוגמאות כאלה.

הצעת החוק נוסחה על-ידי אנשים שתפקידם להביא אנשים לדין. ברור שמגמתם היא להקל את המ-לאכה על עצמם. לגבי דידם הרבה יותר קל היה אילו היה הנאשם מוחזק בחזקת אשם עד שלא יוכיח את חפותו ממשע. לא כך נהגו האנגלים במשך מאות בשנים. ואנו בפזיונותנו באים להרוס את אחד העקרונות המקו-דשים ביותר במשפט האנגלי, את הזכות של כל נאשם, כל עוד לא הוכחה אשמתו, לשחק ולהיות בחזקת זכאי. לכן כל אותן ההנמקות שהושמעו על-ידי שר המש-פטים ושל כל אלה שתמכו בהצעת החוק, בייחוד לגבי האליבי, אינן תופסות. הן תופסות לגבי המהימנות. אם אדם בחר להודיע על האליבי בפעם הראשונה בשלב הגנתו, ברור שזה מפחית ממנהימנותו ותו לא. אנו מתפא-רים בבתי-משפט בנויים, צודקים וחכמים, ואין צורך להטיל עליהם הגבלות. השופט יידע להבחין מתי טענת האליבי מווייפת ובלתי-נכונה ומתי לא. מדוע צריך להטיל עליו הגבלות כאלה? ממילא משאירים בידיו את הזכות ואת הרשות ואת שיקול הדעת בכל זאת להרשות לנאשם לטעון את טענת האליבי ולהעיד עליה, אם הוא יראה שהדבר ימנע עיוות דין. מדוע צריך לכפות זאת על השופטים? כלום השופטים אינם נוהגים כך?

ההצעה השנייה בתיקון החוק מתייחסת לסמכותו של שוטר לעצור אדם על-פי צו של שופט. עד היום לא היתה אפשרות להוציא צו מעצר על-ידי שופט על סמך תצהיר של שוטר. מציעים לנו עתה, שוב על-פי

שבה. יושבת ועדה מתמדת, שעושה דברים חשובים וחושבת איך לתקן את סדרי הדין, ולכן יש שני אספקטים, יש זכות הנאשם ויש חובת עשיית הצדק, ולפעמים אין זו תואמת כל כך את האינטרסים של הנאשם בשעה שהוא באמת אשם, ויש מקרים כאלה. לא כל הנאשם מים אינם אשמים, ומוכרחים לדאוג קצת לעשיית הצדק. ישיבה ועדה רצינית והכינה הצעות, ואני חושב שהיא ראויה גם ליחס רציני וגם לגישה רצינית.

אינני יודע אם זה צודק או לא, גם בישיבה הקודמת וגם היום בדברי קודמי תפס עניין טענת האליבי מקום עיקרי בסדר העניינים הכלולים בהצעת החוק הזאת. אני סבור שהטענות שהביעו ספקות רציניים — גם בישיבה הקודמת, כאשר הדברים נאמרו על-ידי חברי הכנסת הלוי וארזי וגם בפעם הזאת, על-ידי חברי הכנסת נחושטן — כאילו מה שמוצע כאן פוגע בזכות השתיקה, אינן נכונות. אני חולק על כך. אינני חושב שההצעה שהוצעה פוגעת בזכות השתיקה. קיים מה שנקרא זכות השתיקה של הנאשם, והוא יכול לא לענות. הוא יכול לא לענות בשלב החקירה, הוא יכול גם לא לענות בשלב בית-המשפט, הוא יכול לשמור על זכות שתיקתו עד הסוף. אם ישמור על זכות השתיקה, בין שזה יעזור לו בין שזה לא יעזור לו, זוהי זכותו ואיש אינו כופה עליו להפר את זכות השתיקה שלו. אין אומרים לו: אתה חייב לומר איפה היית בזמן שבוצעה העבירה. אין אומרים לו זאת. מה שיש בהצעת החוק הזאת, שבתחילת המשפט, כאשר שואלים את הנאשם מה תשובתו לאישום — ואז הוא משיב אם הוא מודה או כופר באשמה — אם הוא כופר, יאמר לו השופט: אם בדעתך לטעון להגנתך "במקום אחר הייתי", כטענה יחידה או בנוסף על טענות אחרות, עליך להודיע על כך מיד לבית-המשפט. מה הרע בדבר?

חבר-הכנסת נחושטן שאל מה הסיבה.

יעקב נחושטן (גח"ל):

למה רק על אליבי? למה לא על כל הטענות האחרות?

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אומר לך מדוע. כאשר אדם אומר "במקום אחר הייתי", הוא לא רק כופר באשמה, בחלקו באשמה, אלא הוא אומר: אין לי שייכות וקשר למה שהתרחש במקום פלוני, הייתי במקום אחר. כמובן שיכול היה לטעון זאת בשלב החקירה. אבל אמרנו שיש זכות שתיקה והוא לא טען זאת. עכשיו מתחיל המשפט. איך מתחיל משפט? הישיבה הראשונה היא ישיבה פורמלית, ורק בשאל בה הנאשם אם הוא אשם או לא אשם; ואם הוא אינו מודה, הישיבה נדחת לשלב אחר, לשלב ההוכחות. אם הוא טוען את הטענה "במקום אחר הייתי", מדוע תהיה התביעה מופתעת מן העניין, מדוע לא תהיה לה אפשרות לחקור בו? נאמר לנו שבמקרה כזה, אם התביעה תכיר את הדבר, יכול להיות שהיא תגיע למסקנה שאפשר לבטל את המשפט. ואם לא — היא תוכל לפחות לסתור את הטענות האלה.

אני סבור שיש בכך תיקון טוב למהלך המשפט. אינני חושב שזה פוגע בזכויותיו של הנאשם. זה נעשה כדי למנוע הפתעות, הייתי אומר, כדי להבטיח משחק הוגן לשני הכיוונים, גם לגבי התביעה. נדמה לי שהצעת חוק זו היא הצעה טובה ויש בה כדי לתקן.

לבטל כל דיון שקדם ולשמוע את העדים מחדש ולפתוח את כל העניין מחדש, אם נוכח כי היתה סיבה סבירה לאי-התייצבותו של הנאשם או נוכח שלא היתה סיבה כזאת.

איפה ביזבוז הזמן, אדוני שר המשפטים? כששומעים את העדים מאלף ועד תיו ובא הנאשם ומבקש לבטל את עדויות העדים ומבטלים אותן וצריך להזמין את העדים מחדש ושוב לשמוע אותם, ולעבור שוב חקירת שתי וערב, ולהתחיל הכל מחדש — האין זה ביזבוז זמן? רק כאשר נדחה המשפט, רק אז ביזבוז זמן? ואיפה העקרון שזכותו של כל אדם הוא שמשפטו יתנהל בפניו, והוא יוכל להשמיע דבריו ולחקור את העדים? זה לא חשוב?

בגלל ארבעת הדברים הללו אני מבקש את הכנסת להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אני, בשם חברי הכנסת מילמן ובשמי, מתנגד להצעת החוק באותן ארבע הנקודות שצינתי, ואני בטוח, שאפילו תועבר הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, הדברים שהושמעו כאן יובאו בחשבון.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אנקוריון.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. נדמה לי שקודמי חברי הכנסת נחושטן, הכניס מנהג חדש בכנסת. הוא דיבר בשמו ובשם חברי הכנסת מילמן. נכון, חברי הכנסת מילמן באמת נרשם לרשות דיבור. חברי הכנסת מילמן נמצא בחוץ-לארץ. יבושם לו. אינני חושב שמישהו מא-תנו לא היה מקבל את דברי חברי הכנסת נחושטן בשמו שלו. על כל פנים, בוויכוח מסוג זה, כאשר הוויכוח הוא אישי, איני מבין את הגושה הזה, שמה שאני מדבר אני אומר בשם חברי הכנסת מילמן ובשמי.

בדברי המבוא להצעת החוק וכן בדברי ההסבר של שר-המשפטים —

מנחם ידיד (גח"ל):

האומר דברים בשם אומרם מביא גאולה לעולם.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

לוה אני מסכים. אם באמת כל מה שאמר היה רק בשמו של חברי הכנסת מילמן, אתה צודק. נכון שיש מימרה כזאת, ויש לו זכות מצווה. אני מדבר בשמי.

— בדברי המבוא להצעת החוק וכן בדברי ההסבר שנמסרו בישיבה הקודמת על-ידי שר המשפטים הוסבר לנו, שקיימת ועדה מתמדת לסדר הדין הפלילי, בראשותו של שופט בית-המשפט העליון לנדוי. אינני יודע איך לקרוא להצגת הדברים כפי שהוצגה היום על-ידי חברי הכנסת נחושטן; האם אפשר להעמיד את שופט בית-המשפט העליון מר לנדוי כאדם שמעוניין, כדברי חברי הכנסת נחושטן, להציע הצעות שיוכלים להציע רק אנשים שרגילים להביא אנשים לדיון — וזו נקודת המוצא שלהם? זה ציני לדבר על הצעת החוק בצורה כזאת.

יעקב נחושטן (גח"ל):

אתה אינך מצטט.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אתה סברת שאומר בדבר שבה. אני אומר בדבר

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ביקשתי את רשות הדיבור כדי להעיר הערה אחת בקשר לדבריו של חבר-הכנסת אנקוריון. אנחנו במשרד המשפטים, אני וחברי, נעזרים הרבה מאוד על-ידי ועדות שבראשן יושבים שופטים, על-פי רוב שופטים של בית-המשפט העליון. כאשר אני מביא לכנסת את פרי עבודתם אני רואה לי לחובה נעימה להודות על העזרה ולהוקיר את הוגי הרעיונות הכלולים בחוק המוצע. אולם כל האחריות בקשר להצעת החוק המדונה והצעות חוק אחרות שהוכרזו לגביהן את השתתפותם של שופטים וחברי ועדות, כל האחריות היא על הממשלה, ובעיקר עלי. לא הייתי רוצה — בוודאי זה נעשה בכוונה טובה ובכל הדרך-ארץ — שהשופטים וחברי ועדות אחרים אשר עוזרים לנו יוכנסו לזיכוח אם דעתם נכונה או אינה נכונה.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת טובי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני נמצא בדילמה קשה לגבי הצעת החוק שלפנינו ולגבי הסוגיה כולה שהצעת חוק זו נוגעת אליה. לפני כמה ימים בלכד עמדותי על במה זו והזעקתי את הכנסת נגד הגל הגואה של פשיעה אלימה ובריונות המגיע, לדעתי, לממדים של מצב-חירום חברתי. אנחנו דורשים אירגון מחדש של המשטרה, שינוי מהותי בכשרה, במבניה, בשיטותיה, בכוח-האדם שלה, בתקציב המוקדש לה, במשכורות השוטרים. אנו סבורים שזוהו עניין בעל עדיפות חברתית עליונה, שאם לא כן, אנחנו חוששים כי תוך שנים מעטות נתדרדר לתהום שבה נמצאת כרגע החברה האמריקנית, כאשר אנשים חוששים ללכת ברחובות לאור היום, במרכזי עריהם.

עם זה, כבוד היושב-ראש, מצווים אנחנו לשמור על עקרונות של מדינת-חוק, על קיומה של משטרה דמוקרטית, על כל ההגנה המגיעה לאזרח, ובכלל זה אדם הח' שוד בביצוע העבירה, והשאלה היא: איך מיישבים את שני הצרכים הנגדיים, כביכול, זה את זה — ואין באמתותי פתרון פשוט.

הייתי רוצה להימנע מן המצב שגם הוא קיים בארצות-הברית, ובו הנושא הנקרא "חוק וסדר" הופך לסלע מחלוקת בין ריאקציונרים וליברלים, כאשר עצם הרעיון של חוק וסדר הפך לדגל של הריאקציונרים, וככל שאדם יותר ריאקציונר הוא מרגיש לדבר על חוק וסדר, ואילו הליברלים הקמים נגד הסיסמה הזאת חשודים, כביכול, כאילו הם מתנגדים לחוק ומתנגדים לסדר. אני חושב שאדם ליברלי מצווה יותר מכל אחר לצייד את התבונה בכלים של הגנה עצמית נגד פשיעה, נגד אלימות ונגד בריונות, מפני ששום חברה ליברלית אינה יכולה להתקיים ואינה יכולה להחזיק מעמד אם הבריונות קנתה לה אחיזה בתוכה. במילים אחרות: אנו מצווים לדאוג למצב שישאל לא תהיה מדינת-משטרה, אבל גם לא מדינה בלי משטרה; שנשפוך את המים המלוכלכים של הבריונות, אך לא את הילד הרך של דמוקרטיה.

ומתוך ראייה כפולה זו, מתוך סתירה פנימית זו, אנחנו חייבים לדון גם בהצעת החוק שלפנינו.

ניקח את הנקודה, נדמה לי, העיקרית בהצעת החוק

ההצעה שלפנינו מכילה שורה של דברים אחרים. אומר לנו חבר-הכנסת נחושת, שעל-פי ההצעה יבוא שוטר לפני שופט ואמר: פלוני החנה את מכוניתו במ' קום אסור, תן לי צו מעצר. אני חושב שהדוגמה הזאת שהבאת איננה דוגמה מועילה כל כך, כי אתה בדיוק כמוני יודע, שלא יימצא איש בין שופטי ישראל שיתן צו מעצר על דבר כזה.

מדברים על שופט, שיבוא לפניו שוטר בתצהיר וישכנע אותו שיש צורך במעצר. קודם כל הוא צריך לשכנע את השופט. גם אם נאמר שהשופט חייב. השופט רשאי לצוות על מעצר. וגם אז נאמר שיש להביא את העצור בהקדם הזמן האפשרי, לא יאוחר מ-48 שעות, ואם אפשר, לפני כך, לפני בית-המשפט. לכן אינני סבור שיש מקום להתנגד לתיקון כזה.

עכשיו לעניין של שיחרור בערבות. אנחנו עדים לכך, ולעיתים קרובות יש אצלנו דברים כאלה, שבית-דין אחד משחרר בערבות, ואילו בית-דין שני, גבוה יותר, מבטל את החלטת בית-הדין הראשון. על מה מדובר כאן? על מקרה שהתביעה משוכנעת שעובדת היותו של אדם בחפשי עלולה להזיק למהלך החקירה. נניח שהתביעה לא הצליחה לשכנע את השופט בערכאה הראשונה. היא מודיעה בו במקום שהיא הולכת לשלב יותר גבוה, לעירעור, ואנחנו יודעים שיש הרבה מקרים שבית-משפט גבוה יותר מבטל את ההחלטה של בית-המשפט דלמטה. מה ההגיון כי לא נקבל את ההצעה שאפשר להשהות זאת ב-48 שעות כדי לאפשר את הגשת העירעור וההכרעה בו? התשובה היא שזה תלוי בנסיבות. זהו כלי שהחוק קובע וכל מקרה תלוי בנסיבות העניין, וגם השופט יחליט לפי הנסיבות.

עתה רצוני לומר שלגבי הפרוצדורה המוצעת כאן במקרה של אי-התייצבות הנאשם במשפט יש גם לי ספקות, ואינני משוכנע אם זה יפעל. הייתי רואה בזה נסיון רציני לתקן משהו, ויכול להיות שיהיה בזה משום תיקון, ואחרי הכל גם במשפט האזרחי אנחנו יודעים כי קיים דבר כזה שאפשר לתת פסק-דין בהיעדרו של הנאשם, אלא שהוא יכול אחר כך לשכנע את בית-המשפט שצריך לבטל את הדין. זה ניתן גם כאן, והסביר שר המשפטים, בצדק, שהדבר נעשה כדי למנוע סבל ועינוי הדין לעדים הבאים לבית-המשפט, וגם כדי לקדם את המשפטים. אולם, כפי שאמרתי, האפשרות לבטל אחר כך את פסק-הדין משאירה מקום לספקות, אם אמנם יהיה בזה רווח זמן לבית-המשפט, והייתי אומר שצריך לתת לעניין זה תקופת נסיון כדי לראות איך הדבר יפעל במציאות.

אני בהחלט מצטרף לתיקונים שיש כאן ושלאפשר לקרוא להם, אולי, תיקונים "הומניטריים"; לפיהם, אם בית-המשפט מחליט לזכות נאשם, עליו להודיע לו בו במקום, והוא הדין לגבי כתיבת הנימוקים, כלומר, כאשר נדחה מתן הנימוקים גם אם מודיעים לו במקום והנימוקים ניתנים אחר כך. הוא הדין בשלב העירעורים.

בסך הכל אני חושב שהצעת החוק מכילה שורה שלמה של תיקונים רציניים, ואני בעד העברתה לוועדה.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לשר המשפטים, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

לעצור כל אדם, ומחר צריך להביאו לשופט. להלכה זה לא כך. כי היום השטר איננו יכול לעצור כל אדם על כל דבר — אם כי בציבור וגם בפרקטיקה למעשה נתקבל כאלו זה כך. והיום שוטרים עוצרים אנשים ל-48 שעות למעשה בלי סמכות. יש המנהג הזה — דיברתי על כך לא אחת עם שר המשטרה — יש פרקטיקה משטרתית בארץ שהיא בעליל בלתי-חוקית, והיא הפעולה נגד זונות. אין בארץ חוק נגד זונות. הזנות בפירוש מותרת על-פי החוק, אלא אם כן יש שידול או קיום בית-בושת וכו'. הזנות מותרת. בכל זאת השוטרים מדי פעם בפעם עוצרים את הנערות הללו, מחזיקים אותן 48 שעות, משחררים אותן אחרי 48 שעות; אין לה שום אסמכתה חוקית, הדבר הוא בלתי-חוקי. ושר המשטרה עמד על הדוכן הזה באחד המעמדים המשונים של הכנסת, אני חושב, ובתשובה לשאלתה אמר: נכון, זה בלתי-חוקי; אין לי דרך אחרת. דבר משונה בשביל שר משטרה לומר.

האמת היא שהמשטרה עוצרת, גם בלי סיבות, אף-על-פי שהחוק אומר שרק בנסיבות מסוימות מותר לעצור. ואפשר לומר שיש כאן התקדמות מסוימת בכך שלחבא יביאו איש כזה לפני שופט. אבל כאן חסרה — וצדק חברי-הכנסת נחושתן — הגדרה נוספת. אי-אפשר לומר: אדם עבר עבירה, ותו לא. יכול חברי-הכנסת אנקוריון באמת לומר: סמוך על השכל הישר של השר-פט. ימצא השופט לנכון, בעבירה מסוימת שבגללה מובא האיש, לעצור אותו — יעצור אותו; השופט לא ימצא לנכון — לא יעצור. אני אינני חושב שזוהי פרקטיקה תחיקתית טובה. אני חושב שאם כוונת המחוקק היא שהשופט יעצור אנשים בגין עבירות מסוימות — ייאמר הדבר בחוק, ואני מציע שהועדה, כשתטפל בסעיף הזה, תצמצם את הדבר הזה לפחות לפי הצימצום הקיים, דהיינו שהשופט יעצור לפי אותו נסיבות שבגללן יכול היום שוטרי לעצור ל-48 שעות, ולא יותר מזה.

וכאן, כבוד היושב-ראש, הייתי מכניס משפט אחד. יותר מכפי שמדאיגים אותי היום הפרקטיקה או הנוהל של הוצאת פקודות מעצר — הרבה יותר מדאיגים אותי תנאי המעצר עצמם. זוהי שערוריה שתלויה ועומדת. כל אדם במדינה יודע שקיימת שערוריה גוראה זאת. מתוך אטימות-לב, אדישות ואינרציה כולנו נותנים למצב זה להימשך מזה שנים. המצב בבתי-המעצר הוא שערוריה, הוא בלתי-נסבל. הוא גרוע הרבה יותר מן המצב בבתי-הסוהר עצמם. וגם בהם המצב רחוק מלהיות גן עדן. התנאים בבתי-המעצר איומים. ואדם נעצר על לא עוול בכפו. כל אדם נעצר על לא עוול בכפו, כי כל עוד לא הורשע בדין הוא זכאי. הוא נעצר אם כדי לאפשר המשך החקירה, ואם כיו למנוע חבלה בחקירה או כדי להגן על הציבור מהתנגשות נוספת.

(קריאה באלום)

חוץ ממקרים — צודקת טענת רק"ח — שבהם נעצרו אנשים ערב הבחירות. וכתוצאה מכך נבחר חברי-הכנסת שוסטק במקום המועמד הרביעי של רשימת רק"ח. אבל נוציא מן הכלל את המקרה החריג הזה. יום יום נעצרים אנשים לא לשם ענישה אלא לצרכי חקירה. אני חושב שאנו חייבים לאפשר להם תנאי מעצר הוגנים. הסדרות, הדוחק והתנאים הבלתי-אנושיים ממש, השורדים בבתי-המעצר באבו-בכיר ובמקומות אחרים, מחייבים טיפול נמרץ של הכנסת ושל הממשלה, על שריה השונים.

— השינוי לגבי טענת האליבי. אני מבין מדוע המצווים על שמירת החוק היו רוצים בתיקון הזה. זה מובן מאליו. אדם נתפס, נאשם שהוא עצמו ביצע פשע במקום מסוים, מתעקש בשיטתו, בשלב הסופי של המשפט הוא בא ואומר: הייתי בכלל במקום אחר ויש לי העדים האלה והאלה — ואז המשטרה אולי מתקשה להפריך את האליבי הזה. אני חושב שזהו מצב מקובל למדי. אפשר להניח במקרה כזה — אם כי זה לא מוכרח להיות — שהאליבי הוא "מפוברק". ישבו הנאשם והפרקליט שלו עם הידידים שלו, והמצאו תוך כדי המשפט אליבי, כדי לשלף אותו בשלב מסוים כמו שפן מן המגבעת. יכולה המשטרה לטעון: אם באמת היה לאיש אליבי, ואם הוא טוען בתום-לב, מדוע לא טען את הטענה הזאת מיד כשנתפס? כנגד זה, כבוד היושב-ראש, יש טענות כבדות-משקל.

קודם כל, כבר נאמר: זכות השתיקה של הנאשם, שהיא זכות בסיסית מאוד לגבי תפיסת החוק שלנו. אם לנאשם מותר לשתוק, אם מותר לו שלא להפליל את עצמו, מותר לו לשתוק גם לגבי האליבי. שהרי, כבוד היושב-ראש, במצב שיווצר אם יתקבל הסעיף כמות שהוא, אם הנאשם איננו באומר בשלב הראשון "הייתי במקום אחר" — למעשה הוא כבר מפליל את עצמו, בעקיפין. אבל, כבוד היושב-ראש, יש גם אפשרות שנייה. נדמה לי שהיא כבר הוזכרה במהלך הוויכוח. נניח שאני, או מוטב נאמר, "נניח מישהו אחר" הולך ברחוב ליד מקום שבו בוצעה עבירה. המשטרה סבורה שהוא נמצא במקום בנסיבות חשודות, עוצרת אותו, שואלת אותו "איפה היית, מניין אתה בא". נניח שפלוני זה בא מביקור אצל גברת שהיא איננה אשתו, ואולי אשתו של מישהו אחר. הוא אינו רוצה לגלות, הוא אינו מגלה. אולם, כש-המשפט נמשך ועורך-הדין אומר לו: אדוני, אתה עומד להיות מורשע אלא אם כן תגלה את הדבר הזה — הוא אומר: טוב, אם כלו כל הקצין והמצב הוא כזה, אני חדל להיות ג'נטלמן, הוואג לעריר. זהו מצב שיכול להיות. ולפי הסעיף הזה עצם העובדה שלא הזכיר את הדבר הזה בשלב הראשון למעשה כבר מפלילה אותו.

נכון איפוא שהניגוד איננו מוחלט כל כך כפי שנראה על גבי ההיר. מכיוון שבמצב של היום, אם באמת נאשם שלף אליבי ברגע האחרון של המשפט, הרי השופט אינו חייב להאמין לו, אינו חייב לקבל זאת. השופט יכול לומר פשוט: אינני מאמין לדיעות הללו. ואני חושב ששופט נכון, אם באמת אליבי "מפוברק" בעליל מובא ברגע האחרון של המשפט, אמנם יסיק את המסקנה הזאת. ולכן לא ברור אם התיקון דרוש כל כך.

לעומת זאת, גם לפי ההצעה המובאת לפנינו אני מבין שיש לשופט שיקול דעת. ואם האיש יגיד: לא הבאתי את האליבי בשלב הראשון כי פה היה עניין של גברת מסוימת וכו', אם השופט מאמין לו הוא יכול לקבל זאת. כך שהניגוד איננו חותך כל כך כפי שנראה למראית עין.

בכל זאת אני מוכרח לומר שהסעיף כפי שהוא מוצע כאן טעון מחשבה רבה מאוד, ואינני יודע אם הכנסת צריכה לקבל אותו בצורה כזאת.

לגבי ההצעה על זכותו של שופט על-פי בקשת שוטר הנתמכת בהצהרה בבושה או בהן צדק של שוטר כי יש יסוד סביר להניח כי אדם עבר עבירה וכו' — גם כאן יש שני צדדים, וגם כאן אני די מתחבט.

אפשר ללכת צעד קדימה ולומר: היום שוטר יכול

במעצר למשך 48 שעות נוספות, עד השמעת העירעור על ההחלטה לשחרר את העציר בערבות.

שני אלמנטים אלה בהצעת החוק, יש בהם שני דברים שליליים גם יחד: א. צימצום נוסף של זכויות האדם והאזרח והרחבת סמכויות הזרוע המבצעת, אשר במקרה זה הן סמכויות המשטרה מול וגד זכויות האזרח; ב. יש בתיקונים אלה משום החלשת מעמדה של הזרוע השיפוטית במדינה, ואף משום פגיעה בה. יש כאן גירוש לדרה של מערכת בתי-המשפט בכך, שמציעים לאפשר למשטרה להשתמש בבית-המשפט ובשופט ככסות לביצוע מעצרים שיכולים להיות במקרים מסוימים שרירותיים ביותר, וללא בירור משפטי.

דברי ההסבר מצדיקים את התיקון בסעיף 1 באמרו: "יש מקרים לא מעטים שלדעת המשטרה יש לעצור אדם, גם אם לא קיימות הנסיבות המאפשרות זאת לפי פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחילוש) (נוסח חדש), תשכ"ט-1969...".

זה אומר שהמשלה חוזה מצבים או מקרים שיש צורך לבצע מעצרים, אך החוק הקיים אינו מאפשר זאת. אנו אומרים שהחוק הקיים, יש בו מספיק ודי ואין להעניק סמכויות נוספות למשטרה, סמכויות המגבילות את זכות האזרח.

סעיף 2 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחילוש) (נוסח חדש), תשכ"ט-1969, למשל, אומר: "היה לשוטר יסוד להניח שאדם עבר עבירה, רשאי הוא לדרוש ממנו שימסור לו שמו ומענו ורשאי לדרוש שילווה אליו לתחנת המשטרה". כך שלמעשה רשאי שוטר לדרוש מאדם חשוד שיבוא אתו לתחנת המשטרה, ואם לפי החוק הקיים ניתנת הסמכות לקצין משטרה לעצור אדם כזה ל-48 שעות, למה צריך בית-משפט לחזור על אותה פעולה?

דברי ההסבר לחוק אומרים כאן ש"יש והמשטרה מעדיפה שיהיה בידה צו מעצר מטעם בית-המשפט גם במקרים שהיא מוסמכת לעצור גם בלא צו מעצר". אנו שוללים גישה זאת. אין בכך חיזוק החוק והמשפט אלא החלשתו. זאת היא פעולה שלדעתנו מחלישה את מעמדו של שופט ובית-משפט ועושה מהזרוע השיפוטית כסות למעצרים בלא בירור משפטי ענייני.

סעיף זה עלול לדעתנו להחליש בסופו של דבר את פיקוח בית-המשפט על פעולת המעצרים של המשטרה.

אין אנו יכולים להסכים להרחבה כזאת של סמכויות המשטרה לביצוע מעצרים, במיוחד כאשר הסמכויות הקיימות אף הן מנוגלות לא אחת לשם ביצוע מעצרים שרירותיים נקמניים או פוליטיים, ולא אחת הוכח כיצד מנוגלים את סמכויות המעצר כדי להתנקם ביריבים פוליטיים של השלטון וכאמצעי דיכוי.

די להזכיר את המעצרים הפרובוקטיביים והשרירותיים של קומוניסטים רבים דווקא ערב הבחירות האחרונות לכנסת ואת שיתורם המידל, בלא כל האשמה. למחרת יום הבחירות; מעצרים אשר בעקבותיהם הפסידה סיעתנו מנדט אחד. יש להזכיר את מעצרים השרירותיים של ה"פנתרים" ערב פעולות המחאה שלהם ולאחריהם.

התיקון השני המוצע בסעיף 7 בא למעשה להשאיר את הנאשם במעצר אפילו הורה בית-המשפט

אני מברך על תיקון אחד בחוק, תיקון קטן, האומר שאם אדם יוצא זכאי בדין יש להחזיר לו על כך בראשיתו של פסק-הדין ולא כעבור שנהיים, בסוף פסק-הדין. אני אישית הייתי עד פעם - חבל שחברי-הכנסת הלוי איננו באולם - לקריאת פסק-דין היסטורי, אם כי לא דווקא חיובי, של השופט הלוי בפרשת קסטנר. ואני זוכר שישבנו חצי שעה, שעה, ולא ידענו מה תהיה התוצאה, עד שהשופט הלוי קרא את הפסק האומלל ש"קסטנר מכר נגמנתו לשטן", ניסוח שאיננו חושב שמקומו בפסק-דין של בית-משפט חילוני.

(חבר-הכנסת י. גולדשמידט קורא קריאת-ביניים)

אולי בית-דין רבני יכול לומר דבר כזה, אם הדת היהודית מכירה בשטן, אינני בטוח בזה. אבל זו הגדרה מוזרה, תסכים אתי חברי-הכנסת גולדשמידט, בשביל שופט חילוני, אפילו כאשר הוא עצמו דתי.

אולם עד לאותו רגע שהשופט אמר זאת - וזה היה באמצע פסק-דין ארוך - לא ידענו מה תוצאות פסק-הדין. ישב הנאשם, שלמעשה היה צד מקרי בכל המשפט, ישב העד קסטנר שבשבילו היתה זו חריצת דין לכאן או לכאן, ובמשך שעה לא ידע מה החליט השופט. אני חושב שתיקון זה, שהשופט חייב לפתוח פסק-הדין במלים: אני מזכה, או אני מרשיע את הנאשם, הוא תיקון טוב.

עם כל זאת, כבוד היושב-ראש, מכיוון שאני נמצא בדילמה ומתקשה בקביעת דעתי הסופית על הצעת החוק, אני חושב שיהיה זה גבול אם אמנע מהצבעה. אני מקווה שוועדת החוקה, חוק ומשפט תקדיש תשורה מת-לב מעמיקה מאוד להצעת חוק זאת. ואם היא תתקן את הסעיפים בכיוון של שמירת-ייתר על זכויות הנאשמים, בלי לחבל בכוונה היסודית לאפשר ביצוע יעיל של החוק, אני חושב שהיא תיטיב לעשות.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי, ואחריו לחבר-הכנסת האזרח.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החוק כוללת תיקונים מגוונים, ולא כולם מעור אחד. רצוני להתעכב על כמה סעיפים, שהם, לדעתנו, תיקונים שליליים לגבי החוק הקיים.

שני תיקונים חשובים, שאפשר להצביע עליהם, הם בסעיף 1 ובסעיף 7 בהצעת החוק שלפנינו. בסעיף 1 באים ומציעים להוסיף צורה נוספת שבה אפשר יהיה לעצור אדם, בנוסף על הצורות הקיימות. לפי ההצעה החדשה ניתנת הסמכות למשטרה לבוא לשופט או לבית-משפט ולבקש צו מעצר על-ידי מתן הצהרה בעבועה כשקיים יסוד להנחה שאדם פלוגי עבר עבירה. עם מסירת הצהרה כזאת יוציא השופט פקודת מעצר לגבי האדם המבוקש, בלי שום בירור נוסף. הצעת החוק אינה מציינת לאיזו תקופת מעצר אפשר להוציא פקודה כזאת.

בסעיף 7 מציעים לקבוע, שבמקרה שפסק בית-משפט לשחרר אדם ממעצרו בערבות, ופרקליטות המדינה סוברת את ההיפך, אפשר שלא להתחשב בהחלטת שופט או בית-המשפט, ולהשאיר אדם כזה

הוא חובת ההוכחה המוטלת על התביעה וחכאות המו"אשם כל עוד לא הוכחה אשמתו. תיקון זה עלול להחליש יסוד חשוב זה במשפט הפלילי, לכן דעתנו היא שתיקון זה הוא לא נכון ופוגע בזכויות הנאשם, ויש לדחותו.

יש סעיפים שהתיקונים בהם חיוניים, ואין מקום להתנגד להם. אבל בהתחשב בשינויים השליליים הרבים ובכדיי-המשקל המובאים בהצעת החוק, אין אנו יכולים לתמוך בהעברת הצעת חוק זו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ומציעים להחזיר אותה לממשלה כדי להוציא ממנה את ההצעות השליליות שביקרו.

ה"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת האונר. אחרון הנואמים בדיון זה.

גדעון האונר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. שר המשפטים הביא לנו פרי נסיון של הפעלת חוק סדר הדין הפלילי ומספר הצעות שהנסיון מוכיח כי הן מחייבות המציאות. אין לי מה לומר על מרבית ההצעות האלה. אני חושב שהן מוצדקות ושהן תבאנה לזירוז הליכים ותיאפשרנה לבתי-המשפט לעשות את מלאכתם, אבל לגבי שני סעיפים, סעיף 1 וסעיף 13, המעוררים בעיות יסוד רצוני להעיר מספר הערות.

לפי סעיף 1 תוכל המשטרה להשיג צו מעצר לגבי אדם על-פי הצהרה בשבועה של שוטר גם בטרם נעצר אותו אדם. לשון אחרת, תובא הצהרה בכתב ואפילו לא יתייצב המצהיר לחקירה, כי אין כאן חובת התייצבות לחקירה — ותצהיר עצמו אי-אפשר לחקור — לא תהיה אפשרות לשופט לברר משהו מפי המצהיר ואפשר יהיה לתת צו מעצר גם בטרם נעצר האדם, והוא ודאי אף אינו יודע שמבקשים צו מעצר נגדו. הוא איננו שם. לא הוא ולא סניגורו אינם יכולים להציג שאלה, והשופט צריך לפעול על-פי הצהרה בשבועה בלבד. אני חושב שעניין זה טעון עיון נוסף.

שנית, כמה זמן יכולה המשטרה לשאת בכיס צו מעצר כזה לפני שהיא עוזרת את האיש? יש הוראה האומרת מה קורה לאחר שהיא כבר עצרה את האיש. במקרה כזה היא צריכה להביא את האיש לפני השופט תוך 48 שעות. כך כתוב. אבל כמה זמן יכולה המשטרה להסתובב עם צו מעצר נגד אדם בכיסה — זה לא כתוב. אם כן, יכול להיות מקרה, שתלויה חרב דמוקלס של צו מעצר נגד אדם, והדבר אולי גם לא יישאר סוד, מפני שאין כאן שום חיסוי להליך זה, ויתלחשו ברבים שנגד פלוני יצא כבר צו מעצר והוא עדיין מתהלך חפשי, ואולי משהו גם יוכל לנצל — לאו דווקא למען האינטרס של עשיית צדק — את העובדה שיש צו מעצר. אני חושב שגם עניין זה של תוקף צו מעצר כזה ותוך כמה זמן לאחר הוצאתו צריך לבצע אותו — טעון עיון.

לפי הפרוצדורה של היום עוצרים אדם ל-48 שעות. אין מפרסמים את זה. רק אם לאחר 48 שעות יש צורך להאריך את פקודת המעצר הוא כבר מופיע לפני שופט, והדבר חדל להיות סוד. פה יחדל הדבר להיות סוד בטרם נעצר האדם בכלל. ייתכן שבמקרים מסויימים יגרם הדבר עוול. הרעיון עצמו מובן. צריך ודאי לאפשר פעולה כלשהי לעשיית צדק, אבל צריך לסייג אותה על-מנת לשמור על זכויות הפרט והאזרח.

אשר לסעיף 13, אותו סעיף המחייב נאשם להודיע

לשחררו בערבות. לדעתנו זהו, למעשה, בזיון בית-המשפט והורדת כבודו. ידוע עד כמה מקפידים השופטים ומתחשבים באופן מוחלט בטיעוני המשטרה נגד שחרור בערבות, כאשר זה עלול להפריע לחקירה. אם לאחר ששמע את טיעונו של המשטרה נגד השיחרור בערבות מגיע בכל זאת בית-המשפט למסקנה כי ניתן לשחרר את הנאשם בערבות, אין זה מתקבל על הדעת "לצפף" על פסיקת בית-המשפט. אין זה לכבוד בית-המשפט בארץ לפנות להם עורף על-ידי תיקון כזה ולקבוע, שעל אף החלטת בית-המשפט תמשיך המשטרה לעצור את הנאשם. זה תיקון חמור, הפוגע קשות הן בבית-המשפט והן בזכות הנאשם להיות משוחרר בערבות.

התיקון המוצע בסעיף 8 משחרר עד מחובת מסירת הודעה בכתב והעמדת ההודעה לעיון הנאשם לפני המשפט, אם עדות זו, כלשון הצעת החוק, "היא טכנית או פורמלית". גם תיקון זה הוא בגדר החמרת מצבו של נאשם הרוצה להתנגד. מה פירוש "עניין טכני או פורמלי"? כאן קשה יהיה לתחום תחומים. נאשם יכול להיות מופתע בהופעת עד, שיכולים לטעון לגביו כי הוא עד טכני, אבל לאמיתו של דבר יש לעדותו זיקה אימית למהות המשפט. כאן עדים אנו לפגיעה בסניגוריה, ביכולת ההכנה שצריכה להיות מובטחת. ידיעה על העדים — כל העדים ללא יוצא מן הכלל — וראיות עדותם מקודם, לפי המשפט, זה כלל שאין לוותר עליו לצורך הגנתו של הנאשם.

גם לגבי התיקון המוצע בסעיף 10 אנו בדעה שדבר מסוכן מאוד הוא להתיר השמעת טענות לעניין העונש בלי שהנאשם יהיה נוכח, כפי שמוצע בהצעת החוק. ראשית, יכולות להיות לא-הופעה במשפט סיבות "אשר אין לנאשם שליטה עליהן", כלשון דברי ההסבר, ואשר אין הנאשם יכול לדעת עליהן מראש, אלא הן עלולות לצוץ יום לפני המשפט או ביום המשפט. אמנם נשמרת לנאשם הזכות לבקש ביטול ההליכים בטרם תמו הטענות לעניין העונש, אבל לאחר מכן אין הנאשם רשאי לבקש את ביטולו של הדיון ועל כן זכותו מתקפחת. גוסף על כך, אפילו יבטל בית-המשפט את הדיון אם שוכנע שמן הדיון לעשות כן, בכל זאת העדויות כבר הושמעו לפני אותו שופט, והוא התדרש מהן בלי שהיתה זכות לנאשם לחקור את המעידים נגדו. הנימוק הפרקטי של חסכון בזמנו של בית-המשפט, כפי שהובא בדברי ההסבר, אינו בה תוקף כאשר יש סכנה של קיפוח הגנת הנאשם, וייתכן גם שבמקום לחסוך בזמן עלולה הצעת חוק כזאת להביא לתוצאות הפוכות של ביזבז זמנו של בית-המשפט, שהרי עשוי הוא להחליט על דיון חוזר.

הערה אחרונה לסעיף 13, הבא לחייב את הנאשם להודיע על האליביו ולפרטו בשלל הראשון של המשפט, אחרת תתקפה זכותו לטענת האליביו בשלבים אחרים — היא שיש בו הגבלה של זכות ההתנגדות של הנאשם ואין לקבלה. אין לחייבו לקבוע מראש איך ינהל את הגנתו. הנימוק המובא בדברי ההסבר, שצריך למנוע את אלמנט ההפתעה כלפי התביעה, אינו עומד במבחן כשהתביעה היא בעלת המנגנון המסופק ויכולה לברר בנקל את נכונית האליביו. עורכי-דין רבים גם מצביעים על כך שהובת ההכרזה על האליביו בשלב מוקדם יש בה משום הקלה על התביעה בקשר לחובתה להוכיח את אשמת הנאשם. האלמנט הראשון במשפט פלילי

— חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 2) (האוונר, רוזן); חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 13) (רוזן, שפירא) —

כל כך, כדי שביית-המשפט יאזין לה, וטה לה. און ויזכה את הנאשם על-פיה. ההגיון מחייב שאם יש לנאשם טענה כזאת, ישמיע אותה בהודמנות ראשונה, וצריכות להיות סיבות חריגות לגמרי כדי שלא יעשה זאת.

אף-על-פי-כן ולמרות ההבנה המלאה לנימוקים שהביאו את שר המשפטים להניח לפנינו את ההצעה הזאת, הייתי חושב שניתן אולי לפתור את שתי הבעיות גם יחד. הנאשם שלא הביא את הראיה "במקום אחר הייתי" או בלשון המקורות "עמנו היה" — כך קרויה טענת אליבי במקורות — והוא בכל זאת רוצה להביא להוכחת טענה זאת, שאם תתקבל היא טענה ניצחת, הרי עליו להסביר להנחת דעתו של בית-המשפט מדוע לא הביא עובדה זו לידיעת הנוגעים בדבר. היום מדובר שמוחר יהיה לו להוכיח טענתו רק בדרשות בית-המשפט, כך אומרת ההצעה בסעיף 136(ב). הייתי מציע שאותה רשות תהא מותנית באופן מפורש במה שמונתה מכללא במתן הסבר סביר להנחת דעתו של בית-המשפט מדוע הראיה איחודה לבוא.

ההצעות האחרות סבירות, נראות לנו ונתמוך בהן כאן ובוועדה.

הי"ר ש. רוזן:

דברי התשובה של שר המשפטים יינתנו באחת הישיבות הבאות.

מראש טענת אליבי, ידוע כי לפי סדר הדין אצלנו יפה כוחה של הסניגוריה מכוחה של התביעה הכללית. הסניגוריה רשאית לשמור לעצמה את סודותיה ואפשר ראות הגנתה עד לרגע האחרון. הרעיון הבסיסי הוא שהמדינה חוקה הרבה יותר מן הנאשם, וכדי שיהיה דין הוגן צריך לגלות לנאשם ולסניגורו את החומר, לאפשר לו לעיין בו וגם לאפשר לו להעתיק את הדרוש לו מתוך החומר של המשטרה והתביעה. ואילו הנאשם וסניגורו יכולים להבטיח את זכותם להוציא מן השרוול, גם ברגע האחרון ממש, כל טענה שהיא ולהפתיע את התביעה הכללית באופן שלא תוכל עוד להתגונן בפני הטענה אשר הובאה בשלב מאוחר.

כאן לפנינו התנגשות של שני עקרונות: עקרון אחד — גילוי האמת, וסוף סוף זוהי מטרתו היסודית של הליך משפטי — גילוי האמת, המצריך ששני הצדדים יהיו במצב שיוכלו להפעיל כלים מתאימים לגילוי האמת. לא רק הנאשם, אלא גם התביעה הכללית. ואילו העקרון השני — זכותו של הנאשם לשמור לעצמו כל נימוקי הגנתו עד לשלב שירצה בו. אני מבין את הרצון לחסוך גם מזמנו של בית-המשפט, כי על-פי רוב טענת אליבי המושמעת ברגע האחרון, שאין לה זכר בחקירה, והנאשם משמיע אותה לראשונה תוך עדותו או תוך השמעת עדיו — טענה כזו צריך שתהא מהימנה מאוד, חוקה מאוד, נתמכת בעדויות מהימנות מאוד, שתהא מוסברת מדוע היא באה בשלב מאוחר

ד. חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 13), תשל"ב—1971 * (קריאה ראשונה)

הרי המדיניות היתה להמתין בהבאת הצעת חוק חברות חדש, שיהיה כאמור מושתת על חוק דיני חוזים כללי.

עם זאת רוצה אני לומר שקיבלנו, בעיקר קודמי מספר הצעות לתיקונים ולשינויים בפקודת החברות. חלק מהן נכללו בתיקונים שנתקבלו וגם אפילו בתיקון המוצע שלפנינו; אולם נראה לי שלהצעת החוק אשר אני מביא היום לפני הבית יש חשיבות מיוחדת משני נימוקים: הנימוק הראשון הוא נימוק טכני ויש בהצעה הרבה סעיפים טכניים. היא באה בעצם לעשות פישוט ההליכים האדמיניסטרטיביים בקשר עם רישום חברות, הגהלתן ודיווחן עליהן. בעיקר זה מכוון להתאמת המכניזציה של עבודת משרד רשם החברות, כדי שאם שר יהיה לעשות את המלאכה במידה רבה על-ידי מכוונות, במקום להעסיק בה בני-אדם. רוב הסעיפים של הצעת החוק הזאת מטפלים בעצם בבעיות האלה. אני לא אלאה את הבית בהסברותם, אני אמנה את הסעיפים שזה חל עליהם, סעיפים: 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 34, 35, 36, 37, 38 ו-39 — רוב הסעיפים שבחוק, המכיל 41 סעיפים.

יש כמה דברים סובסטנטיביים אשר החוק הזה בא לתקן ולשנות, והראשון שאמייחס אליו הוא סעיף 16 להצעת החוק אשר בא לתקן את סעיף 75 של הפקודה. הסעיף הוא קצר מאוד. בסעיף 75(4) למקודה

הי"ר ש. רוזן:

אנו עוברים לסעיף ה' בסדר-היום: חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 13), תשל"ב—1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. פקודת החברות שלנו מידי המנדט, מ-1929, נתישנה בארץ מולדתה. למעשה החליפו באנגליה את פקודת החברות ב-1948, סמוך להקמת מדינת ישראל או אפילו לפני הקמתה. הוכנסו בה הרבה שינויים, חלק מן השינויים האלה וחלק מן השינויים שלנו הוכנסו במשך הזמן על-ידי תיקונים בפקודת החברות. כפי שיראו חברי הכנסת הנכבדים, מספרו של התיקון המוצע על ידינו הוא 13.

נודמן לי להסביר בכנסת באחת הסקירות השנתיים שהבאתי כי תכניתי היא לא למהר בהחלפת פקודת החברות בחוק חדש, מפני שהחוק הזה מוכרח להיות מושתת על החוק הציבילי. מי שבקי, מי שמעיין בספרים על פקודת החברות, כפי שהיתה, או חוק החברות שהיה באנגליה ב-1929 וגם זה של 1948 והתיקונים, יראה שבשורה הארוכה של העניינים כולל בתוכו החוק מכללא הסתמכות על חוק החוזים האזרחי הכללי. מאחר שהתחלנו לעסוק, והתקדמנו יפה, בהכנת חוק החוזים הכולל — למעשה חל שחסר לנו זה הפרק הכללי של חוק החוזים הנמצא זה זמן לא-קצר בידי ועדת החוקה, חוק ומשפט לשם השלמתו —

• רשומות (הצעות חוק, חוב' 976).

לכן אני חושב שלא יעבור זמן רב, עוד לפני שוועדת החוקה, חוק ומשפט תסיים את הטיפול בהצעת חוק זו, ואני אביא לבית הצעת תיקון נוספת, אשר תחליף את סעיף 75 לפקודת החברות ותעשה אותו יותר מקיף באופן שתתחשמונה הדרכים שדיברתי עליהן עתה. אני חושב שלמרות התיקון המוצע כאן כל סעיף 75 של פקודת החברות טעון ניסוח מחדש, ואנו נביא בקרוב לבית ניסוח חדש של סעיף זה.

שני סעיפים סובסטיביים, שדיברתי על תכנם לא אחת, אלה הם הסעיפים 19 ו-20 של החוק המוצע. חשבנו שהפורמולה הכלולה בפקודת החברות בקשר לביקורת חשבונות ואופן הנהלת החשבונות היא בשום אופן איננה מספקת, היא גם כוללנית וחלה במידה שווה על החברות מכל הסוגים, אם זה בנקים, חברה לטקסטיל או חברה לייצור מזון או גייר. לא צריך להיות מומחה גדול כדי להבין שהנהלת פנקסים של עסק כלשהו תלויה בטיבו של העסק, והיא שונה בטיפוס אחד של עסק מבשני. אין כל צורך לתת דוגמה של הנהלת פנקסים של מלאי בחברה פניגסית או בבנקים. מאידך גיסא, זה יכול להיות חשוב ביותר במסחר או בתעשייה. גם עניין הבלאי הוא שונה בעסק המטפל במתכות מזה שבעסק העוסק במזון או בטקסטיל. קבענו כאן שורה ארוכה של אפשרויות וסמכויות, ובהתאם לשינויים אלה יבואו לעולם גם תקנות, שרובן יותקנו על-ידי שר המש- פטים בהתייעצות עם שר האוצר, ובחלקן בהתייעצות עם נגיד בנק ישראל או עם הרשות לניירות-ערך, ותמיד בקשר הדוק עם ציבור רואי-החשבון בארץ.

אני חושב שדיברתי על הצורך בשינויים אלה מספר פעמים בכנסת ומחוצה לה, ואני סבור שאנו מיטיבים לעשות בהביאנו היום לכנסת את הצעת החוק לקריאה ראשונה.

נראה לי שעניין כונס הנכסים ומפרק העסקים של חברה מצדיק רבזיה מקיפה ושינויים רבים. בסעיף 27 אנו מעמידים את כונס הנכסים במצב שהוא עלול להידרש לביקורת של בית-המשפט, לפי יזמתו של כונס הנכסים הרשמי; אבל כונס הנכסים הרשמי יכול לפעול לפי דרישתו של כל נושא או של בעל מגיות וכדומה. ניתנת אפשרות לבית-המשפט להיעזר במומחים, פרט למומחים המסורתיים שמזדקק להם בית-המשפט. לפני מתן הצו לפי סעיף זה רשאי בית-המשפט להיעזר במי שימצא לנכון. זה בלבד לא סגי. מקובל שכונסי הנכסים ומפרקי עסקים הם בדרך כלל עורכי-דין או רואי-חשבון, וכל הכבוד להם, אני מקווה שכולם מוכשרים לעשות את מלאכתם. אבל אני יכול לתאר לעצמי כי בחברה של זמננו, כאשר העסקים מסובכים, ייתכן מאוד שהפ- עולה של כונס נכסים או מפרק חברה תיעשה דווקא על-ידי חבר אנשים, על-ידי אירגון מיוחד של אנשים המתארגנים בחברה מיוחדת, בתאגיד מיוחד שיטפל בדברים אלה ויכלול במקרה הצורך גם עורך-דין, גם רואה-חשבון, גם מומחה תעשייתי, גם יועץ כלכלי וכדומה.

מובן שלא כל תאגיד יכול להיות מפרק עסקים. אנו קובעים בסעיף 31 להצעת החוק, כי "תאגיד לא יתמנה מפרק עסקים וזולת אם הרשה זאת שר המש- פטים ובתנאים שהרשה". אם הוא פועל בניגוד לתנאים שקבע שר המשפטים, הוא צפוי לעונש של מאסר או קנס. זה בלבד איננו מספיק. לפי המצב היום, השכר

יבוא בסופו "ולתשלום מלוא הנזק שנגרם לחברה כתוצאה מהעבירה".

יש סעיף בחוק החברות, סעיף 75(1), האומר: "בכפוף להוראות סעיף זה, מוטל על כל מנהל של החברה המעוניין באיזה אופן שהוא, אם במישרין או בעקיפין, בחווה שגועשה עם החברה או העומד להיעשות עם החברה, להצהיר על אופן נגיעתו בדבר בישיבת המנהלים של החברה".

סעיף קטן (2) אומר: "אם עומדים לעשות חווה, תימסר ההצהרה הדרושה על-פי סעיף זה על-ידי המנהל באסיפת המנהלים שבה ידונו בראשונה בשאלת היעשות החווה, ואם המנהל לא היה בתאריך אסיפה זו נוגע בדבר החווה המוצע, תימסר ההצהרה באסיפה הקרובה של המנהלים שתועד אחרי שהוא נעשה כך נוגע בדבר, ואם נעשה המנהל נוגע בדבר לאחר שגועשה החווה, תימסר ההצהרה באסיפה הראשונה של המנהלים שתת- כנס אחרי שהוא נעשה כך נוגע בדבר".

"(3) לצורך סעיף זה, תיחשב הודעה כללית שמגלה חברה מוסר אותה למנהלי החברה שהוא חבר "זכר" מסוימת או לפירמה מסוימת ושיש לראות אותו כנוגע בדבר בכל חווה שיערך אם אותה החברה או אותה הפירמה אחרי תאריך ההודעה, כהצהרה מס- פקת על נגיעה לגבי כל חווה שיערך כנ"ל.

(4) כל מנהל שאינו ממלא אחד הוראות סעיף זה יאשם בעבירה ויהא צפוי לקנס של מאה לירות". והיום, לפי חוק דרכי נישוא, הוא צפוי לקנס של 1,500 לירות. ופה אנו הוספנו. זה בלבד לא סגי שהוא ישלם לקופת המדינה קנס עד 1,500 לירות, הוא ישלם גם לחברה את מלוא הנזק שנגרם לחברה כתוצאה מעבירה.

ויתירה מזו, בסעיף 41 אנו מציעים תיקון לחוק לתיקון דיני עונשין (עבירות מרמה, סחיטה ועושק), תשכ"ג-1963, על-ידי הוספת סעיף 19: "חבר דירק" טוריון או מנהל עסקים של חברה המנוצל ידיעה שבדיו לטובתו האישית או לטובת אדם וזולת החברה, דינו - מאסר שנה או קנס 20,000 לירות".

אני צריך לומר שתיקון זה בסעיף 75 הגיוני במשרד המשפטים זה זמן רב, וכמו כל החוק הזה הוא עבר את כל השלבים של הכנת החקיקה. התיקון הזה לסעיף 75 הגיע לכנסת כפי שאני מביא אותו היום, אבל אני חייב לומר לכנסת בנוסף על זה: מנהל שיש לו עניין בחווה, אם הוא מגלה את הדבר ליתר המנהלים אין בכך תרופה מספקת להגנת החברה עצמה. ייתכן מאוד שבחברה יש מספר מנהלים אשר לכולם עניין בחווה, והם כולם יודיעו ויקיימו את סעיף 75, ואז לא הגיונת על החברה ולא כלום, מפני שאדם קיים את המצווה של סעיף 75 והנזק לא נמנע.

הדבר הזה היה בולט באופן מיוחד בצרפת, בקשר עם העניינים של נכסי דלא ניד, באופן מיוחד במשפט "גרנטי פינאנסיר" ששם התברר - לטענת הקטגוריה הצרפתית - שבעצם כל המנהלים, בלי יוצא מן הכלל, היו שותפים לאותו מעשה או מחדל אשר גרמו נזק גדול לחברה ולמשקיעים בתוך החברה. אני אומר "התברר" ואני אומר את הדברים האלה מתוך קריאה בספרות משפטית ובעתונות. כמובן אי-אפשר להגיד את המלה "התברר" לפני שבית-המשפט פסק. אבל לצורך חקיקה מותר להניח ששם זה יוכח; אם זה לא יוכח שם, זה יכול לקרות במקרה אחר.

החוק, ולהקל אותם. כך מוצע, למשל, לבטל אגרות שונות שהיו קיימות בגוף החוק, ולהנהיג תחתן אגרות חדשות ששיעורן ייקבע על-ידי שר המשפטים בתקנות. שר המשפטים הזכיר את עניין התקנות שבחוק, ובהודמנות זאת אני רוצה לומר כמה מלים על ריבוי התקנות בחוק המוצע, ואולי לא רק בחוק הזה. אני אינני חסיד של תקנות. אני חסיד של חוקים. מובן שבכל מינהל מודרני יש תקנות, אך לעתים קרובות נדמה לי שאיננו חיים במדינת חוק אלא במדינת תקנות וצווים אדמיניסטרטיביים. ייתכן שזה אחד הפגמים החמורים של משטרנו. מדוע להשאיר כל כך הרבה סמכויות בידי השרים? ולא רק בידי השרים, אלא גם בידי הפקידות הממשלתית? אני חושב שזה גוגל נוחל דמו-קרטי תקין ואני כשלעצמי הייתי מבכר חקיקה איטית, אך מסודרת ומפורטת, על חקיקה חפוזה וכוללנית, המשאירה בידי הרשות המבצעת מרחב פעולה ותמרון כה גדול.

רצוני להתייחס לכמה סעיפי החוק, וראשית כל לסעיף 15. בדברי ההסבר נאמר שבסעיף 68(5) לפקודה נקבעת זכות לחבר לקבל פרוטוקולים של אסיפות כלליות ואסיפות מנהלים. נדמה לי שהדבר אינו מדויק, כי לפי סעיף זה זכאי חבר לקבל רק העתקי פרוטוקולים של אסיפות בעלי מניות ולא של אסיפות מנהלים.

לגבי סעיף 16, לפי ההלכה הקיימת ולפי הוראות סעיף 85(5) בפקודת החברות, הרי אם מנהל עשה רווח כתוצאה מחוזה שיש לו עניין בו, ושהחברה צד לו, החברה זכאית לדרוש ולקבל ממנו כל רווח כזה. אולם אם תקנות החברה קובעות שהוא אינו חייב להעביר טובת-הנאה שלו לחברה, אזי לא עומדת הזכות האמורה של החברה. בכל מקרה חייב המנהל להודיע על האירוע טרם שלו. לדעתי מן הראוי שייקבע בפקודה כי המנהל לא יצביע בשיבת המנהלים לגבי חוזה או עניין שיש לו אינטרס פרטי בו.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אלא אם התקנות מרשות זאת.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

נדמה לי שמן הראוי לקבוע שהמנהל יודיע לשאר המנהלים מיד עם היותו מעוניין בחוזה שהחברה עשתה, ולא יחכה עד לשיבת המנהלים הבאה שתתקיים אחרי המועד שבו נהיה מעוניין. כי הרי ידוע שקורה כי ישיבות המנהלים מתקיימות בהפסקות ארוכות, לפעמים בכל אופן.

לגבי סעיף 19(2) להצעת החוק, הדין בשינוי בסעיף קטן (5) של סעיף 106 לפקודת החברות, המלים "אם לא הוכיח כי העבירה נעברה שלא בידיעתו ותפקידו לא חייבו לדעת על המעשה או המחולל" מעוררות בעיות. מה דין אדם שהוא רק חבר מועצת המנהלים ולא עובד בחברה אלא בא פעמיים—שלוש פעמים לישיבות מועצת המנהלים? יש לזכור שמנהל צריך להוכיח לא רק שלא ידע אלא גם שתפקידו לא חייבו לדעת על המעשה או המחולל.

ומכאן לסעיף 19 סעיף קטן ג(1): לפי הוראה זו רשאי שר המשפטים, בהתייעצות עם שר האוצר, לקבוע בתקנות—שוב בתקנות—שהחברה חייבת לנהל את ספריה באמצעים ממוכנים. אני מאוד בעד מיכון, ולא רק בהנהלת חשבונות, אולם מגסיון, הן בארץ והן

שמקבל כונס הנכסים או מפרק הוא כפי שיוורה בית-המשפט. עניין זה מסור לדיסקרציה מלאה של בית-המשפט. דבר זה מעורר לעתים ביקורת לא קטנה. בסעיף 30 להצעת החוק אנו אומרים כי "לעניין קביעת שכרו והוצאותיו של מפרק עסקים... רשאי שר המשפטים לקבוע בתקנות כללים שלפיהם ישולמו שכרו והוצאותיו ונסיבות שלפיהן ישולמו בסכום חד-פעמי או באחווים מערך הנכסים...". מכיוון שיש לפעמים צורך לעשות את המלאכה הזאת כאשר אין נכסים או שאין תקווה שהיו די נכסים כדי לשלם את הוצאות המפרק, נקבע ששר המשפטים, בהתייעצות עם שר האוצר, רשאי לקבוע כי חלק משכרו של מפרק ישולם מאוצר המדינה. לפי הצעתנו כונס הנכסים אינו עוד אדם מן החוץ. בסעיף 33 מכניסים אותו באותה אחריות נוספת שיש למנהלים של החברה.

שני דברים נוספים, חשובים, הם בסעיפים 40 ו-41 בפקודת החברות. פקודה זו אינה מכילה שום הוראה בדבר התקנות. פקודה זו חוק שלפי אחיזת ההרחיב את תחולתו בשטח זה או זה, מזמן לזמן, באמצעות תקנות. לכן הוספנו את סעיף 40, ולפי סעיף זה רשאי שר המשפטים להתקין תקנות לביצוע הפקודה. פה יש שורה של סמכויות שלפיהן יכול הוא לפעול.

סעיף קשה, אבל בבחינת הכרח בל יוגנה, הוא סעיף 41, שבא לתקן את החוק לדיני עונשין (עבירות מרמה, סחיטה ועושי) ומטיל עונשים כבדים למדי, מרתיעים, על מנהלים בקשר עם עבירה שנעשתה על-ידם, ובא לפסול אותם מלהיות בעתיד, לאחר שהורשעו כמובן, חברי דירקטוריונים או מנהלי עסקים בכל חברה ציבורית.

אני חושב שהאופי של החוק הזה, עם היותו חוק של משפטים, כמו שאומרים, הוא כלכלי ממדרגה ראשונה. מבחינת המהות הוא מעניין מאוד מאוד את ועדת הכספים.

מרדכי בן-פורת (המערך, עבודה—מפ"ם):

גם את ועדת החינוך, יש לזה השלכות רחבות מאוד על חיינו הציבוריים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אני מציע שיעבירו את החוק לוועדה שתהיה מורכבת מנציגי ועדת הכספים ונציגי ועדת החוקה, חוק ומשפט, כפי שתקבע ועדת הכנסת.

ה"ר ש. רוזן:

נעבור לדיון. הדיון בסעיף זה יהיה אישי. רשות הדין בור לחברי-הכנסת שובל, ואחריו לחברי-הכנסת אנקוריון.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני חושב שאי אפשר שלא לברך על ההצעה הזאת, וכן על כל יזמה אחרת, שמטרתה לגרום להתאמה רבה יותר בין המציאות הדינמית השוררת בכלכלה למציאות הדינמית פחות באשר לכלים ולתחיקה שצריכים לשרת את המערכת הכלכלית ולפקח עליה.

עם זאת אני מקווה, כי משרד המשפטים אכן יגיש לנו בהקדם הזמן את חוק החברות החדש, שנמצא זה זמן רב בתהליך הכנה.

ההצעה הזאת גורעת בעיקר לפשט את הנוהלים, הדיווחים והרישומים, שהחברות חייבות בהם על-פי

קאי, הוא שלרשות הבנקים עומד מידע בלתי-מספיק על לקוחותיהם. יש לכך, כמובן, גם אספקטים אחרים — אין די חילופי אינפורמציה בין הבנקים בינם לבין עצמם — אך אני בהחלט תומך בכך, שכל החברות הציבוריות תחוייבנה בפירסום מירבי של כל האינפורמציה הרלבנטית לגביהן.

מאחר שדברתי על כשלונות עסקיים ועל פשיטות-רגל, רק טבעי הוא שאעבור מיד לסעיף 30 שבחוק, הן במפרקים ובכונסי נכסים. איוני שר המשפטים, לאור הביקורת שהושמעה בציבור על שכרם הגבוה, המרקיע שחקים לפעמים, של כונסי נכסים ומפרקים ראוי, לדעתי, שתיוזם במהרה חקיקה מתאימה בגדון. לא ייתכן שכאשר נשים, ובעיקר נשים בלתי-מובטחות, מפסידים הון תועפות — כשמפעלים נחרבים ואנשים רבים נשארים בחוסר כל — יחלקו לעצמם כונסי נכסים זריזים סכומים המגיעים לפעמים למאות אלפי לירות. וזה בנוסף על שכר ניהול שהם משלמים לעצמם. איוני הצדקה יש לכך? אני סבור שקיימת כאן הגומה רבה מאוד ומן הראוי לתקן את המצב.

אי לזאת אני מקבל בברכה את היזמה לעודד הקמת חברות שתעסוקנה אף הן בקבלת נכסים ובפירוק עסקים, ואני מקווה שגם צעד זה ישפיע בכיוון של הורדת שכר כונסים ומפרקים.

אגב, נדמה לי שבסעיף 30 צריך להוסיף את המונח "כונסי נכסים", כי משום-מה מוזכר שם רק שכר של "מפרק העסקים".

יש לי גם מספר הערות לגבי סעיף 41, הבא לתקן את החוק לתיקון דיני העונשין (עבירות מדרמה, סחיטה ועושי). נדמה לי שניסוחן של העבירות הוא כללי מדי ושהן אינן מוגדרות וברורות די צרכן. מה הוא, למשל, "ניהול תקין" של עסקי חברה? מה היא "פגיעה בבעלי מניות" של החברה? האם ניצולה של כל ידיעה שבדי מנהל לטובתו האישית היא בבחינת עבירה, או שמא מוטב היה לדבר על ידיעה המגיעה למנהל במסגרת או בתוקף תפקידו, ולא על ידיעות שנרכשו בניסיונות אחרות? אגב, בסעיף קטן 99 חייבים, לדעתי, להבהיר באופן ברור, שמדובר על ידיעה על החברה שבה עובד המנהל ולא על ידיעה סתם, כפי שכתוב שם. גם עם סעיף קטן 99 אינני שלם לגמרי. מי יקבע, אדוני השר, מה הוא ערכם המדויק של העניינים שנעברה לגביהם העבירה?

בסיכום, אדוני היושב-ראש, רצוי, לדעתי, לבחון את כל הסעיף הזה, כלומר 41, מחדש, פן יקשה החוק יתר על המידה על פעילותן של חברות. אני בהחלט מסכים שחייבת להיות אחיזת למנהל, ואף אחריות פלילית, אך צריך להימנע מניסוחים, כלליים מדי, אחרת לא יידע מנהל איך לפעול בלי להסתבך בפלילים.

עם הערות אלה אני אתמוך בהעברת החוק לוועדה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אנקוריון, ואחריו לחבר-הכנסת בן-פורת.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, קדומי, חבר-הכנסת שובל, אם כי חייב את החוק בכללותו והעברתו לוועדה, דיבר בראשית דבריו, נדמה לי בהתייחסו לחוק זה, על חקיקה פתוחה.

בעולם, הרשו נא לי לומר לכם שהמחשב איננו בהכרח התשובה המתאימה לבעיותיהן של כל החברות. אני מכיר, למשל, חברות ומפעלים שנכשלו קשות בעניין זה, בגלל סוג מסויים של עיסקאות או עיסקים, הן בגלל היקף פעולות בלתי-מספיק. אמנם ההחלטה נתונה לשיקול דעתם של שני שרים, אולם מאחר שאינני יודע לפי אילו קריטריונים יונחה שיקול דעת זה, הייתי מתריע על חוב כולל מדי של חברות, ובפרט חברות פרטיות, שפעילותן מצומצמת יחסית, בניהול רשומות על-ידי אמצעים ממוכנים או במחשבים, כי דבר זה עלול להטיל עליהן הוצאות ומעמסה בלתי-מוצדקות.

מכאן לסעיף 20. גם כאן יש לי הערה לגבי הכלליות של ההוראה. נראה לי שגם אם התיקונים המוצעים רצויים, ואני סבור שהם רצויים, חייבת להיות הבחנה בחוק בין כמה סוגים של חברות: ציבוריות ופרטיות, פעילות ובלתי-פעילות. סעיף 20 אמנם רומז על כך, שהשר יכול להבדיל בתקנות בין סוגי חברות שונות, אולם גם פה אין החוק קובע מה הם הקריטריונים שלפיהם יעשה השר את ההבחנה, כלומר העניין יהיה שוב נתון לשיקול דעת.

אני דווקא רוצה להגיד, במאמר מוסגר, כי בכונה תחילה לא עמדתי על ההבחנה בין חברות ציבוריות הרשומות בבורסה לבין כאלה שאינן רשומות בה, וזאת מכיוון שלדעתי זכאי הציבור — זה כולל את הבנקים ומוסדות אשראי אחרים — לקבל מידע מלא, פרטים מלאים, על חברה ציבורית, בין שהיא רשומה ובין שלא. קיימות מדינות שבהן מגייס המשק את מירב אמצעיו בשוק ההון, בבורסות. כך, למשל, באנגליה ובארצות-הברית. בישראל אין הדבר כך. אצלנו קיים מצב שרוב ההון, הקבוע והשוטף כאחד, מקורו במוסדות האשראי. מפעלי תעשייה רבים מאוד סובלים אצלנו מתת-היוון, הון עצמי קטן מדי, ואו, כשמפעל רוצה לבצע השקעה חדשה הוא פונה, בדרך כלל, אל הבנק לפיתוח התעשייה, או למוסד דומה, ומקבל את הדרוש לו תמורת שיעבוד כל נכסיו הקבועים. באשר להון החוזר, הכתובת היא הבנקאים המסחרים. ככתיוון העיקרי, הבסיסי, הנמצא בידי הבנקים המסחריים — בפרט כשמדובר על המפעלים הגדולים, על התשלובות באזורי הפיתוח וכי' — משמש השיעבוד השוטף: חמרי גלם, סחורות, תקבולים וכי'.

נוכח כמה וכמה פשיטות רגל וכשלונות עסקיים חמורים במשק בשנים האחרונות הגיעה הבנקאות למס-קנה, שהבטחון שבדיה קיים, לעתים קרובות, על הנייר בלבד; הבטחון פשוט אינו בטחון. אחרי שהבנק לפיתוח התעשייה מממש את הנכסים הקבועים, אחרי שמש הכנסה ומס קנייה לוקחים את המגיע להם, אחרי הפי-צוים לעובדים וכל יתר הדברים המגיעים על-פי זכות קדימה — פשוט לא נשאר מה לממש.

נדמה לי שאוני צריך להסביר לשר המשפטים שמצב זה ממילא מקשה על הבנקאות להעניק למשק את האשראי הדרוש לו כדי לפעול וכדי להתפתח, ואני מקווה שכבוד השר יקח זאת בחשבון בעת שיתן את דעתו על הצעת החוק הפרטית של חבר-הכנסת סנה — ואני אומר זאת למרות כל האהדה שאני רוחש למיניעו.

אני חושב שקיימת בעניין הבטחונות לאשראי בעיה חמורה שהעליתי, אגב, גם לפני הוועדה המיעצת לענייני בנקאות, ורוב חברי הוועדה היו תמימי-דעים שאחד הפגמים החמורים ביותר, מבחינת בטחון האשראי הבני-

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
לאו דווקא בקשר לחוק זה.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אם בדריה היו מכוונים אל החקיקה בדרך כלל, גם זה אינו מתקבל על דעתי, אבל אתה אמרת את הדברים בקונטקסט זה, שעה שיש לי טענה הפוכה. אני הייתי אומר: למה חוק חברות ישראל, שיתאים לצרכי המשק הישראלי ולהתפתחות החברה בישראל, למה הוא בושש לבוא? אם אנתו רואים שהתיקונים האלה הוצעו על-ידי הוועדות שדנו בנושא כבר לפני 18 שנה ולפני 15 שנה, בוודאי שאי-אפשר לומר שהדברים האלה חפוזים. להיפך, אני שואל: מדוע הם בוששו לבוא?

רצוני לומר שזהו חוק גדול למדי, חוק המכיל 41 סעיפים עיקריים, אך בחוק יש גם הרבה סעיפים קטנים, בסך הכל יש פה שורה שלמה של תיקונים - ואני מעריך זאת מאוד.

אני בהחלט ער למה ששר המשפטים קודא לו הצורך בתקנות, ולמעשה חוזרת האפשרות של התקנת תקנות בסעיפים שונים של החוק, ובאופן מיוחד, כפי ששר המשפטים בצדק אמר, יש סעיף חשוב, הוא סעיף 40, המדבר על התקנת תקנות על-ידי שר המשפטים. אני מבין בהחלט, שבהתפתחות חיינו עכשיו איננו יכולים להסתפק בחקיקה ראשית בלבד, ויש מקום נרחב לחקיקת-משנה. אבל כדי שהכנסת, בתור מוסד מחוקק, תהיה שלמה יותר עם חקיקת-המשנה, נדמה לי שצריך שיהיה קו מבחין בין חקיקת-משנה, שרצוי שת-בוא לאישורה של ועדה מוועדות הכנסת, ובין תקנות שמוציאה השר. לדוגמה, בסעיף 40 שהוזכר, אני מבחין בין סעיפים קטנים (1) (2) (3) על סדרי רישום, טפסים ופרטים מסוימים נוספים שאפשר לדרוש כי לגביהם אין צורך להטריד ועדה מוועדות הכנסת, וזו יכולה להיות פרדוקסית של השר בלבד, ובין סעיפים 4 ו-5, שמדובר בהם על תקנות, שראוי כי תובאנה לאישורה של ועדה מוועדות הכנסת.

לגבי עניין האגרות יש שורה שלמה של תקנות הבאות לבטל אגרות או להציע אחרות במקום הקיימות. באופן כללי אפשר לומר שאנו עומדים לפני קביעת אגרות חדשות, אגרות רישום ואגרות הון וכיוצא באלה. נדמה לי שרצוי שתקנות אלו בדבר אגרות חדשות, שיתקנו שר המשפטים, יובאו לאישור, ובאופן מיוחד אגרות חדשות. תקנות לגבי אגרות שהן בעלות אופי פיסקלי, הייתי אומר שהן צריכות להיות מובאות לאישור ועדת הכספים. יתר התקנות צריכות להיות מובאות לאישורה של ועדת החוקה, חוק ומשפט.

בהזדמנות זו רצוני לומר, שלא נראית לי הצעת שר המשפטים בסוף דבריו, כי הצעת חוק זו תועבר לוועדה משותפת. אני חושב שחוק החברות הוא חוק שצריכה לטפל בו ועדה אחת קבועה. ואין ספק שהוועדה הקרובה ביותר לעניין זה היא ועדת החוקה, חוק ומשפט. פרט לעניין הפיסקלי, שצריך לבוא לאישורה של ועדת הכספים, אני בדעה שהצעת החוק צריכה לעבור לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

בגלל ההיקף הרחב של הצעת חוק זו, והקושי לעמוד על הדברים השונים בה במסגרת הקריאה הראשונה, אני רוצה להצטמצם במספר הערות. היום, במצב המתוח מאוד בשטח זה, ולאור החקירות השונות

שאנו עדים להן, ונוכח העובדה שכמה חברות נמצאות במצב קשה, אנו מצפים לכך שהחוק באופן כללי יכבד ידו לגבי הדרישות מגופים משפטיים. צריך שהדיווח יהיה דיווח, שהמאזן יהיה מאוזן. בזה איננו רוצה לומר שלא ייתכנו זיופים. זיופים תמיד ייתכנו. ויש אחריות לזיופים. אבל, פרט לזיופים שהם חריג, הדיווח צריך להיות דיווח. המאזן צריך לתת את התמונה הנכונה של החברה. באופן כללי כמה וכמה מסעיפי הצעת החוק הם בכיוון זה. ואני בהחלט מברך על הכיוון והמגמה הזאת. אבל אינני בטוח שבעניין זה נאמר במידה מספקת.

אני בהחלט מברך על הסעיף, שעמד עליו שר המשפטים, בדבר אחריותו של המנהל על הצהרתו בנוגע לאינטרס האישי שיש לו בחושים, וכי ידרש ממנו גם כיסוי במקרה של נזק כתוצאה מהעלמתו את המצב.

באופן כללי - אינני רוצה להיכנס עכשיו לפרטים - אני מברך על הסעיף האחרון, שהוא סעיף עונשין, הן בענייני מרמה. המלה החוזרת בו היא "בידעין"; כאשר המנהל עושה משהו בידעין; כאשר הוא פוגע ביכולת החברה או גורם נזק או מנצל משהו לטובתו בידעין. במקרים אלה ודאי וודאי שצריך החוק להכביד ידו על אלה המוכיחים לנצל את מעמדם בחברה.

לגבי הסעיפים המדברים על פיקוח בית-המשפט על מקבלי נכסים ועל קריטריונים לקביעת שכרם של מפקדי עסקים, רצוני לומר שאני מחייב סעיפים אלה. אולם אני רוצה להביע ספק לגבי החידוש, שאנו נאפשר קבלת נכסים ופירוק נכסים על-ידי תאגידים מיוחדים לעניין זה. אינני מתעלם ממה שאמר שר המשפטים בהקשר זה לגבי המורכבות של הדברים, בייחוד בחברות גדולות, הדורשת ידע מקיף של עורך-דין. רואה-חשבון ומומחים אחרים. ובכל זאת נדמה לי שהאחריות לתפקיד נכבד זה של פירוק צריכה להיות אחריות אישית וישייה של האדם המתמנה לשם כך על-ידי בית-המשפט. והוא תמיד יתמנה על-ידי בית-המשפט והיה דרוש לו אמון בית-המשפט. אבל אני בהחלט בעד זה שתהיה שיטה בעניין זה. יש קובלנות קשות על כך שפירוקים, ובעיקר פירוקים גדולים, מתרכזים פעם אחר פעם באותן ידיים, ויש בזה עוול בולט. מבחינה זו אני בהחלט מחייב שתהיה אפשרות לשר המשפטים לקבוע בעניין זה שיטה, שיפעל לפיה גם בית-המשפט.

בהערות אלו אני תומך בהעברת הצעת החוק לוועדה. וכפי שאמרת, דעתי היא שהצעת חוק זו צריכה לעבור לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-פורת.

מרב בן-פורת (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רוצה לבאר את קריאת-הביניים שלי על ועדת החינוך והתרבות. לדעתי יש עניין לא רק - כפי שאמר כבוד שר המשפטים - לעורכי-דין ולאנשי ציבור, אלא גם לוועדת החינוך והתרבות בשאלה באיזו מידה ייפגעו הנסיונות שלנו לחינוך טוב על-ידי הגילויים האחרונים בחברות הממשלתיות. זאת היתה הכוונה כאשר דיברתי על ועדת החינוך והתרבות, ולא התכוונתי להעביר את החוק לוועדת החינוך והתרבות.

כדוגמה את "אוטוקרס". אלפים נפגעים מן המתרשש שם. הכנס מקבל את שכרו, ואלה הקטנים יכולים להישאר בסוף הסולם.

אעבור לסוגיה השנייה, הדיקטטוריונים. אי-אפשר לטפל בדיקטטוריונים בלי לגעת בשותף שלהם, רואי-החשבון. עקב אכילס של הדיקטטוריונים הם רואי-החשבון. בערב עיון שערכה לשכת רואי-החשבון, ברא-שותו של השופט לובנברג ובהשתתפותם של ד"ר גרוס, פלס, שילה ואשל, נדונו תפקידיהם של רואי-החשבון ואחריותם כלפי ציבור בעלי המניות. כולם הדגישו מה מצפה הציבור מרואי-החשבון. הוא מצפה מהם, בצד המספרים המאוזנים – והמספרים תמיד מאוזנים – להערכה נכונה של שווי הנכסים הקבועים והמלאי. דורשים מהם להתייחס לשיטה מתאימה של חישוב הפחת וגאמנות לגבי ההפרשות לקרנות. האם דבר זה אפשרי כשרואי-החשבון חיים מתמנה, מעשית – אינני אומר: סמכותית – על-ידי המנהל ותלוי בו בשכרו ובמינויו מחדש לשנה שלאחר מכן? אני חושב שקיים קשר הדוק בין הפיקוח על הדיקטטוריונים לבין רואי-החשבון, ושר המשפטים התייחס פעמיים לסוגיה זאת בעניין רואי-החשבון. אני חושב שכאשר מדברים בהצעת החוק על דיקטטוריון לא ייתכן שלא לכוון בכך גם את עניין רואי-החשבון, ואני מקווה שהוועדה תתייחס גם לסוגיה זו ואולי תציע גם הצעות.

אשר לניצול ידיעות פנימיות, אני שואל אם האיסור חל רק על חבר הדיקטטוריונים ומנהל העסקים. האם נזק זה להון החברה אינו יכול להיגרם גם על-ידי עובדי החברה ומנהלי המחלקות ועוד? בארצות-הברית דנים בסוגיה זו של insiders. לדעתי, אלה יכולים להיות פקידה, מדפיסה וכל מיני עובדים במח-לקה, ויש לכרוך אותם באחריות כשם שאנו כורכים את החבר.

אינני רוצה להתייחס לדיון-וחשבון המפורט של הוועדה, בראשות הפרופסור אהרן ברק, אשר טיפלה בהרחבה בנושא הדיקטטוריונים. נשאלת השאלה מה דינו של מנהל עסקים המטעה בידועין את האסיפה הכללית וגורם ultra vires של החברה. כיוון שהצעת חוק זאת אינה מכילה את הכל – טוב שהכילה מה שהכילה ברגע האחרון – אני מקווה שהוועדה תתייחס לצד נוסף של תפקיד המנהל שהזכרתי זה עתה, היינו מה קורה לאותו מנהל המטעה בידועין את החברה, את בעלי המניות, באסיפה הכללית וגורם לכך שהאסיפה הכללית תקבל החלטה בלתי-חוקית שבעקבותיה נגרם עים אנשים מחוץ לחברה. בית-המשפט דיבר על חריגה מסמכות. בפסק-הדין נגד חברת קולנוע יקנעם הוא דיבר על ultra vires של ה-company (מצטט מפסק-הדין). מעניין לעשות מחקר ולבדוק כמה אנשים נפגעו מהחלטות בלתי-חוקיות של חברות, של אסיפות כלליות, ומה חלקם של מנהלים בהחלטות הללו. אני חושב שבין יתר הסעיפים צריך להיות סעיף כזה לגבי אחריותו של מנהל עסקים כאשר הוא גורם ultra vires של החברה.

הסעיף האחרון שאני רוצה להתייחס אליו הוא סעיף 99, סעיף חשוב מאוד, המדבר על מנהל עסקים של חברה שעבר עבירה שיש עמה קלון. אני רוצה להפנות את תשומת-לב כבוד שר המשפטים שחיוכו האורחי במדינה אינו מקיף את כל הסוגיות הנוגעות

ניכר בהצעת התיקון שלפנינו כי שר המשפטים ניסה לשלב הוראות-שעה, אשר יתנו ביטוי למחדלי הפיקוח שנתגלו לאחרונה. זה, כמובן, לא יפטור אותנו מן הצורך להודור בהצעת חוק מקיף. לאחר ששמעתי את ההקדמה של השר לגבי הליקויים שבפקודה הקיימת אין מקום לדברים שהתכוננתי לומר אמש בתחום זה. הליקוי המיוחד בתחיקה שלנו הוא בתחום שיתוף הציבור בהון החברה שאינה מתקדמת כהתקדמותם של חיי הכלכלה בארץ. לדעתי יש צורך בניסוח ועריכה חדשים של מערכת כוללת בדיני חברות, אשר תקיף את מכלול הנושאים הקשורים בכלכלה מודרנית במדינת ישראל, שרוב אוכלוסייתה יהודים, ויהודים מנוסים.

התיקון שהובא לפנינו מתייחס למספר סוגיות. שתיים מהן חשובות ועקרוניות: הראשונה היא מינוי מפקדי עסקים, והשנייה – הגבלת הדיקטטוריונים.

לפני שאגע בסוגיות אלו רצוני להתייחס לסמכות הרשם. אפשר להניח כי הרשם עלול לטעות או להיות מוטעה לגבי שם החברה, והתיקון מציע תרופות למקרה זה – פנייה לבית-המשפט. אני הייתי מציע כי במקרה שהרשם מגלה בעצמו שטעה או הוטעה, תוענק לו הסמכות לחזור בו ולתקן את הטעון תיקון תוך שישה חודשים מיום הירשום, בלי להמתין לפסיקת בית-המשפט. הרי הסמכות ניתנת לו מיד ממלא. הוא יכול לרשום והוא יכול לסרב לרשום. אם כן, אותה סמכות הניתנת לו מראש תינתן לו למשך שישה חודשים, כדי לחסוך את הפנייה לבית-המשפט במקרים מסויימים. זאת דעתי ואשמח אם שר המשפטים יתייחס להערה זאת.

תיקון חשוב מאוד הוגש לנו בעניין התאגידים. נאמר בתיקון שהשר יוכל למנות גם תאגידים ככונסי נכסים ומפקדים, ושמתחיל לשמוע שאפשר לכלול גם עורכי-דין, רואי-חשבון ואנשי עסקים. אני מניח שהשר מודע לבעיה שחוק לשכת עורכי-הדין אינו מרשה שעורכי-דין יהיו שותפים בתאגידים עם סוגים אחרים. אני מבין שתיקון כזה צריך להיות מובא וצמוד לסעיף זה, למינוי התאגידים.

אעבור לשתי הסוגיות שהזכרתי, ותחילה מינוי מפקדי עסקים. מינויים של מפקדי עסקים וקביעת שכרם מעוררים שאלות רבות: מה הקריטריונים של היום? מי יקבע אותם ומי יפעיל אותם? אני מציע לשך המשפטים לא לקבל על עצמו קביעה בלעדית. יש לקבוע פרודורה שישולבו בה נציגי מוסדות מגוונים, וביניהם תהיה גם הכנסת. יש לקבוע את אופן המינוי של כונסי נכסים ומפקדים ואת שכרם. ועדת לם ניסתה לקבוע דירוג של תעריפים לגבי פירוק, מימוש נכסים, חלוקת דייוידנדים. אינני סומך יד דווקא על דירוג זה, אבל תחום זה טעון הסדר.

לעומת ארצות אחרות נפסקים אצלנו תעריפים גבוהים. לכינוס נכסי קונצרן שהרבני, למשל, העניק בית-המשפט שכר-ביניים בסכום 600,000 לירות בעד טיפול ב-14.8 מיליון לירות. כונס הולנדר קיבל 900,000 לירות. אינני יודע מדוע. חייבים לקבוע איך ממנים כונסי נכסים ומפקדים ולקבוע את שכרם בהתחשב בכך ששכר מנוכה ראשונה, ולרוב מנושים קטנים. אין זה נכון לומר שהוא מקבל את שכרו מהנושים הגדולים. מה שהוא מקבל משפיע על הנושים הקטנים, וניקח

לציין כי זהו החוק — עד כמה שאני מכיר את החוקים — שיש בו ההוראות העונשיות הרבות ביותר שאין מפעילים אותן. יש עונש על פגור בהגשת דו"ח, יש עונש על אי-הגשת דו"ח, יש עונש על החלטה לרישום, יש עונש על אי-הודעה על מינוי מנהל, על החלפת מנהל ובעלי מניות וכן יש עונש על אי-הגשת דו"ח שנתי. כל מיני דברים. אבל איש אינו מפעיל את הסנקציות שבחוק. ההצעה שלפנינו כוללת עונשים נוספים, ואני מקווה שהעונשים החדשים ידרבנו את הממונים לבצע גם את הסנקציות הישנות.

אני מבקש לפרט בדיון אי-אלו הערות על סעיפים שונים בהצעת החוק. הזכיר שר המשפטים את סעיף 16, שבא להרחיב את סעיף 75 לפקודת החברות, המחייב מנהל להיטיב נזק לחברה שנגרם כתוצאה מעבירה על אותו סעיף, משמע, כתוצאה מכך שלא מילא אחרי ההוראה המחייבת אותו לגלות לחברה כל דבר, כל עסק, שיש לו חלק או עניין בו. סעיף זה, סעיף 16, כפי שהוא מנוסח כיום, מקוצר מאוד ומנוסח בנוסח טלגרפי והוא ייצור קשיים רבים אם לא יפרטו בו יותר פרטים. מה נאמר בסעיף זה? בהמשך לסעיף עונשי, הקובע שכל מנהל שלא מילא אחרי הוראות סעיף זה, משמע לא גילה עניין שיש לו בחברה, ייאשם בעבירה ויהיה צפוי לקנס של 100 לירות, מוסיפים את הפסקה "ולתשלום מלוא הנזק שנגרם לחברה כתוצאה מהעבירה". משמע יוצרים פה עילת תביעה חדשה שאיננה כל כך מפורסמת, שאינה ידועה. לא ברור כיצד השופטים ינהגו בה. מהו למשל המודד של הקשר הסיבתי בין הנזק הנגרם לחברה לבין מעשהו או מחדלו של המנהל? האם המודד יהיה כפי שנקבע בדיני חוזים או בדיני נזיקין? כי מדובר פה על הטבת מלוא הנזק שנגרם לחברה כתוצאה מעבירה. מה ההיקף? צריך היה לדעת, אדוני שר המשפטים, לחשוב קצת יותר על סעיף זה, כי יצירת עילה חדשה, דפוס חדש לעילת תביעה, מצריכה מחשבה עמוקה יותר.

לסעיף 19, שאדוני שר המשפטים הזכיר אותו, מדובר על הטלת חובת גיהול ספרים, או ספרי חשבו"נות כפי שנהגו היה לקרוא לזה קודם. הציעו לנו עכשיו מילה חדשה — "רשומות". אני חושב שהחידוש הזה מקומו לא יכירנו כאן, כי "רשומות" נקראות גם החוב"רות הכחולות שאנו מחזיקים.

נאמר כאן "חברה חייבת לנהל בצורה נאותה רשומות...". אני מבין מדוע החידושים האלה כאשר אפשר להשתמש במונח הפשוט: הנהלת חשבונות, או ספרי חשבונות.

כבר הזכרנו סעיף 106(2), אשר מרחיב את האחריות הפלילית של מנהל בשל אי-קיום הוראה המחייבת גיהול חשבונות, ספרי חשבונות או רשומות בצורה תקינה. הסעיף מטיל עליו עונש של מאסר שנתיים או קנס של 50,000 לירות, או פי-שלושה מערך העניינים שלא נרשמו בספרים. הנוסח של הסעיף הזה הוא לקוי, כי נאמר בו: "בסעיף קטן (5), במקום הסיפה והתנאי יבוא 'דינו בשל כל עבירה' — מאסר שנתיים או קנס 50,000 לירות...". אם לא הוכיח כי העבירה נעברה שלא בידעו ותפקידו לא חייבו לדעת על המעשה או המחדל... ואם הוכיח — האם עונשו

לבעל-עסק או מנהל שעשה דבר-מה בתחום עסקי, דבר הנחשב לעבירה. אנהנו קצת סלחניים בחברה שלנו לגבי עבירות כספיות. ואני שואל: מה הם הקריטריונים? מה אנהנו מעמידים לפני בית-המשפט כדי שיוכל לקבוע אם פלוני עבר עבירה שיש עמה קלון או לא? הנסיון של בתי-המשפט עד היום, בייחוד של בית-המשפט העליון, מוכיח שהיו סלחנים לגבי עבירות כאלה. אמנם לא הובאו עבירות כאלה לפני בית-המשפט, אך הובאו עבירות מסוגן. חשוב לנצל סעיף זה עכשיו, חשוב שוועדת החוקה, חוק ומשפט תקבע, בעזרת משרד המשפטים, מה הוא קלון בתחום העסקי. קים. זה חשוב מאוד כדי שסעיף זה יהיה חי ולא יהיו אלה רק מלים שאין להן כיסוי.

אני רוצה לברך בסיכום הדברים על הצעת תיקון החוק מתוך תקווה והנחה שהחוק העיקרי יבוא, ויבוא במהרה.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נחושתן, ואחריו לאחרון הגוואמים הערב, חבר-הכנסת ארזי.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק המוצע לתיקון פקודת החברות אמנם עבר דרך ייסודים ארוכה מאוד. אני קורא במבוא של ההצעה כי הדין-וחשבון הראשון לתיקון או לשינוי החוק והתאמתו למציאות הוכן ב-1953. ב-1957 פירסם משרד המשפטים הצעה לתיקון פקודת החברות. היום, בשנת 1972, אי-אפשר לדבר על התאמת המציאות, בהתפתחות הדינמית של הכלכלה שלנו, לפקודת החברות או להיפך. אבל מוטב עכשיו מאשר לעולם לא.

תבל שכאשר חשבו כבר על תיקון החוק לא הביאו בחשבון עוד כמה שינויים מהותיים ולא טכניים, כגון יצירת חברה שבה יהיה בעל מניות אחד ולא, כפי הנהוג עד היום, שנחוצים לפחות שני בעלי מניות. באמריקה הדבר מקובל. ידוע שהחברה זו פיקחה משפטית, ובפיקציות משפטיות אפשר לעשות הכל. קיומם של שניים במקום קיומו של אדם אחד אינו מעלה ואינו מוריד. לעתים קרובות הוא רק מכביד על יצירתן של חברות. לא נכנסו כמובן לבירור הסוגיות המשפטיות הסבוכות הקשורות בפירוקי חברות, שעד היום יש מחלוקת משפטית חריפה עליהן בין המשפטנים; בקשר לסמכויות של מנהלים; בקשר למה שמחייב ואינו מחייב את החברה כלפי חוץ. יש כל כך הרבה פסקי-דין סותרים בפרשיות אלה, שמוטב היה אילו היה משרד המשפטים קובע בסופו של דבר דפוס אחד כולל לגבי הסוגיות.

בדבריו על הצעת החוק אינני יכול להתעלם מכך כי בזמן שיש בה מעין קדימה של הנהלת ספרים על-ידי מיכון, לא הונהגה שיטה זו בעבודתו של רשם החברות והעבודה אצלו מתנהלת על-פי השיטה הברבית הישנה — אמנם עם שיפוצים טובים מאוד אבל מפגרים מאוד — ורשימות של חברה לוקח לפעמים חודש ימים. בזמנים שלנו זה גורם לקשיים לא מעטים. יש לפעמים עסק שכל הצלחתו תלויה בקיומה המידי של החברה תוך ימים ספורים.

בחוק המוצע יש הרבה מאוד הוראות עונשיות חדשות. יש החמרה בעונשים. אבל אינני יכול שלא

שצריך להשמיט בסעיף זה את המלים "או נכסיה" ולהסתפק במלים "המשרד הרשום של החברה". ואם אפשר להסתמך על הנכסים, הרי יש לומר: מרבית נכסיה של החברה, ולא סתם נכסים.

דובר על מינוי כונס נכסים או מפרק עסקים. אני רק אוסיף משפט אחד ואומר, שפירוק עסקים של חברה הפך במדינה למונופול של מספר מועט של פירמות, אשר גורפות הון עתק בלא הצדקה מפירוק עסקים. רק לפני כמה זמן התפרסמו בעתונות מספרים, ואני חושב שלא רק עורכי-דין אלא גם אנשי עסקים גדולים אינם רגילים לשמוע סכומים כה גבוהים. נקבו שם בסכום של 900,000 לירות כשכר טירחה בעד פירוק חברה, או סכום של 300,000 לירות בעד פירוק חברה, מאות אלפי לירות בעד פירוק; כאשר מדובר במספר מצומצם של פירמות של עורכי-דין ורואי-חשבון אין לזה הצדקה. אני מצטער לומר, שלעתים הדבר נעשה בעזרתו הפעילה של בית-המשפט. צריך למצוא דרך לסלק את האפליה הקיימת בשדה פירוק החברות, ובחזמנות זו גם בנושא של פשיטות רגל.

בסעיף 34 מוצע להחליף את האמור בסעיף 243 לפקודה. במקום מה שנאמר קודם: "שר המשפטים ימנה רשם חברות שמשדרו יהיה בירושלים", מוצע לומר: "שר המשפטים ימנה את רשם החברות ואת סגנו". לא ברור לי מדוע הושמטו המלים "שמשדרו יהיה בירושלים".

שר המשפטים י. ש. שפירא:

גם לי לא ברור. לא היתה כל כוונה כזאת.

יעקב נחשון (גח"ל):

חשבתי שאולי מתכוונים לפתוח משרד של רשם חברות במקום אחר, בערי-פיתוח.

השמטה נוספת, טכנית כנראה, מצויה בסעיף 34(3). נאמר שם שכל אדם רשאי לעיין במסמכים לאחר תשלום האגרה. בניגוד לנאמר בסעיפים אחרים, לא נאמר כל-כך שהוא ישלם אגרה אשר תיקבע בתקנות שיותקנו על-ידי שר המשפטים. המלים הללו הושמטו, ולא ברור מהו שינוי האגרה.

ומכאן אני עובר לסעיף שהוא אחד הסעיפים העיקריים בהצעת החוק, הוא סעיף 35. בסעיף זה נקבע: "חברה שלא שילמה את האגרה בתוך השנה שבה הוטלה למרות שהתרו בה, רואים אותה כחברה חדלת פרעון ורשאי בית-המשפט ליתן צו לפירוקה". אנו יוצרים בחוק פרסומפציה, שחברה אשר לא שילמה אגרה בסכום של 30-50 לירות, רואים אותה כחברה חדלת פרעון שאינה מסוגלת לשלם את חובותיה, משמע שביצעה מעשה של פשיטת רגל, שווה חברה שאי-אפשר לעשות אתה עסקים. סנקציה חמורה מאד, אדוני השר, ואיני יודע אם משרדך חשב על ההשלכות הרבות הקשורות בכך. חברה שהיא חדלת פרעון היא חברה שאינה מסוגלת לפעול יותר וכל מעשה שהיא עשתה אחרי זה אפשר לבטלו. מדובר לא סתם בחברות קטנות פרטיות, אלא בחברות ציבוריות, בבנקים, בחברות ביטוח גדולות, ב"סולל בונה" וכן הלאה. וכל זאת מדוע? כי שכחו לשלם את האגרה, או שהדואר שבת באותו יום, או שלא קיבלו הודעה, או שאינה היא פקיד חלה ולא שילם את האגרה, ואז רואים את החברה הענקית, בעלת הון של מיליוני מיליוני לירות,

מאסר לתקופה קצרה יותר, או קנס בסכום קטן יותר, או שהוא איננו אחראי כלל? צריך לשנות את הנוסח של הסעיף, כי אחרת הוא ניתן לפירושים שונים.

יש בסעיף דבר סתום הטעון הבהרה. נאמר שהוא לא ישא בעונש ולא יהיה אחראי בפלילים אם הוכיח שהעבירה נעברה שלא בידיעתו, ותפקידו לא חייבו לדעת על המעשה או המחל. יש חברות פרטיות של בעל ואשה, שם קשה לדעת מה מחייב התפקיד, האם הוא מחייב לדעת או לא לדעת על המעשה או המחל. יש חברות ציבוריות ענקיות, שם חלוקת התפקידים איננה ברורה כל כך. יש שם מועצת מנהלים בת 9-12-15 חברים. האם במקרה כזה, כאשר אין הוראה מפורשת בחוק מה הוא תפקידו של חבר מועצת המנהלים, אפשר לקבוע שהוא יוכיח כי תפקידו לא חייבו לדעת על המעשה או המחל? בסעיף של עונשין צריך לדקדק בנוסח וגם לפרט יותר כדי שלא יהיה מקום לאי-הבנות.

אני מבקש להעיר לסעיף נוסף, הוא סעיף 25, שאיננו כל כך טכני, אם כי הלבוש שלו הוא טכני. מדובר כאן על רישום שיעבוד או משכנתא אצל רשם החברות. לפי המצב הקיים צריך הדבר להיעשות תוך 21 יום מיום יצירת השיעבוד. משלא נעשה כן, בטל השיעבוד כלפי כל הנושים האחרים של החברה וכלפי המפרק, אלא אם כן בית-המשפט האריך את המועד. בית-המשפט, בבואו לאריך את המועד, חייב לשקול אם לא ייפגעו זכויותיהם של האנשים האחרים מן ההארכה הזאת. הוראה זו איננה קיימת בהצעת החוק המונחת לפנינו. הסמכות הניתנת לרשם להאריך מידעיים היא אוטומטית; רק אם סירב הרשם להאריך את המועד, רק אז קיימת אפשרות לפנות לבית-המשפט. מן הראוי לחשוב על בעיה זו, כי ההוראה החדשה עלולה לפגוע גם בנושים וגם באנשים שקנו זכויות בחברה בעד השיעובדים אינם רשומים.

סעיף 27 הוא מסורבל, ולעניות דעתי גם מיותר. נאמר כאן: "... רשאי בית-המשפט לצוות על מקבל הנכסים שלה כי בעניינים שנקבעו בצו עליו לפנות לבית-המשפט לשם קבלת ההוראה". כל זה טוב ויפה. אבל אותו אדם, כונס נכסים או נושה, איננו זכאי לפנות לבית-המשפט ולבקש צו. מי זכאי לפנות לבית-המשפט? רק כונס הנכסים הרשמי. ונאמר כאן בסעיף 135א(2): "צו לפי סעיף זה לא ינתן אלא לפי בקשת כונס הנכסים הרשמי...". וגם זה היה טוב ויפה אילו כונס הנכסים הרשמי היה חפשי לפנות במישרין לבית-המשפט ולבקש את הצו. כונס הנכסים הרשמי לא יהיה חפשי לפנות לבית-המשפט, והוא לא יבקש צו כאמור אלא אם ביקשו זאת הנושים של החברה או משתתף בה. לשם מה דרושה השרשרת המסובכת הזאת, כאשר אפשר לפשט את הדברים ולתת את הזכות הזאת לכל נושה ומש-תתף בחברה?

בסעיף 29 ניתנת סמכות - בניגוד למה שהיה עד עכשיו - לכל בית-משפט מחוזי, שבתחום שיפוטו נמצאים המשרד הרשום של החברה או נכסיה, לדון בענייני פירוק. הוסף כאן אלמנט אחד: "או נכסיה של החברה". עניין זה הוא קודם כל מסוכן, לדעתי, הוא היה קיים קודם לכן בענייני ירושה. כבוד השר ודאי זוכר שאנשים היו קונים באופן פיקטיבי נכס קלי-ערך על-מנת להקנות סמכות שיפוטית לבית-המשפט. אני סבור

פטים לקבוע קריטריונים מתאימים שבית-המשפט יוכל לפיהם לקבוע את שכר המפרקים.

אשר לפרטי החוק, רצוני להעיר כמה הערות: שר המשפטים התייחס לסעיף 16 בחוק, שבו נאמר, כי בסעיף 475(4) לפקודה יבוא "ולתשלום מלוא הנזק שנגרם לחברה כתוצאה מהעבירה". תיקון זה דאי חשוב, אולם אני שואל, האם יש להסתפק בתוספת הזאת? החוק, כפי שהוא עכשיו, מטיל קנס ששווי היום 1,500 לירות. נראה לי שמאחר שמדובר על נזק שנגרם לחברה כתוצאה של אי-גילוי העניין שיש למנהל בחוזה של החברה יש להחמיר בעונש ולא להסתפק בקנס אלא להטיל עונש של מאסר.

יעקב נחושתן (גח"ל):
מדובר במאה לירות קנס.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):
1,500 לירות. אני סבור שקנס של 1,500 לירות הוא קנס שלפעמים כדאי לשלם כאשר מדובר בעבירה מסוג זה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
פלוס שנת מאסר.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):
100 לירות שוות עכשיו 1,500 לירות, האם אני צודק, אדוני השר?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:
כן.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):
הערה שנייה היא טכנית יותר. אני סבור, שאת התקנות שיוקנו בדבר שיעור האגרה יש להביא לאישור ועדת הכספים, בדומה לאגרות של רישום מקרקעין.

הערתו הבאה נוגעת לסעיף 30(ג), שם נקבע כי שר המשפטים, בהתייעצות עם שר האוצר רשאי לקבוע כי חלק משכרו של מפרק ישולם מאוצר המדינה. לדעתי צריך לקבוע בתקנות באילו מקרים ולפי אילו מבחנים ישולם חלק מן השכר מאוצר המדינה.

הערתו הבאה נוגעת לסעיף 31(ד), שם נאמר כי שר המשפטים רשאי לקבוע בתקנות תנאים שתאגיד המבקש להיות מפרק עסקים חייב למלא אחריהם. הייתי מציע שתקנות אלה יאשרו על-ידי ועדת החוקה, חוק ומשפט.

ועכשיו לסעיף שאני מייחס לו חשיבות מיוחדת, והוא סעיף העונשין. בסעיף 41 39 מדובר על חבר דירקטוריון או מנהל עסקים של חברה, אשר ביועין עשה בעסקי החברה בדרך שפגעה ביכולתה לקיים את התחייבויותיה. בסעיף קטן 39(1) מדובר על מקרה שמנהל חבר דירקטוריון ביועין עשה בעסקי החברה בדרך שפגעה בניחול תקין של עסקיה; ובסעיף הבא מדובר שוב על אדם שביועין עשה עסקי החברה בדרך שפגעה בבעלי מניותיה.

נשאלת השאלה: כיצד תוכיח התביעה את הידיעה? התביעה יתייב להוכיח את המעשה, את הפגיעה, אולם ספק אם יהיה באפשרותה, במקרים רבים, להוכיח את הידיעה. האם לא רצוי שייקבע, כי לאחר שהוכח על-ידי התביעה ביצוע המעשה, גרימת הנזק והפגיעה, חייב

כאילו חדלה מלהתקיים. אני חושב שהדבר אינו רצוי. את הסעיף הזה צריך לתקן באופן יסודי.

מכאן אני עובר לסעיף העונשים, סעיף שהוא תיקון לחוק לדיני עונשים (עבירות סחיתה, מרמה ועושק), אבל משום מה הוגנב — אני אומר זאת ברוח טובה — לתוך תיקון לפקודת החברות. סעיף עונשים מורכב מחמישה סעיפים, עונשים כלליים עיקריים שמקומם לא יכירם בפקודת החברות. זה תיקון לחוק אחר, חוק העונשין, והיה רצוי להרחיב על כך את הדיבור, או לערוך דיון נפרד. כיוון שהוא נמצא במסגרת החוק הזה, אני חייב לומר שבכל הסעיפים האלה משום-מה לא התחשב אדוני השר בכך שקיימות חברות פרטיות של בעל ואשה. מה נאמר פה? נאמר שיש חברה של בעל ואשה או של אב ובן. נאמר שחבר הדירקטוריון, שהוא האב או מנהל העסקים של החברה, שביועין עשה בעסקי החברה בדרך שפגעה בבעלי המניות — זה האב או הבן — דינו מאסר שנה או 20,000 לירות קנס. איך אפשר לעשות כך? אילו הייתם מצמצמים זאת לגבי חברות ציבוריות — אני יכול להבין. אבל כאשר מדובר באדם שניצל ידיעה שבידו לטובתו האי-שית או לטובת אדם וזלת החברה, דינו מאסר שנה או 20,000 לירות קנס?

החוק הוא ארוך ואני מבקש סליחה על כך שבשר דקות אינני יכול לסיים את דברי בכל הסעיפים שבו. הדבר האחרון, אדוני שר המשפטים, שחסר בהצעת החוק הזאת, הוא הוראת-המעבר לגבי תחולת החוק או התיקונים האלה על דברים שנעשו. אין הוראת-מעבר בחוק הזה. לא ידוע מה דינם של תיקונים אלה והתייחסותם למעשים שכבר היו.

לגבי אותו סעיף 16 שהזכרתי קודם לכן, האם אפשר יהיה שאדם שעשה איזה עסק פרטי וגרם על-ידי כך נזק לחברה, האם גם אחרי התיקון לחוק תחול עליו הוראה שהוא יצטרך להיטיב לחברה את הנזק שגרם לה או לא?

נחוצה הוראת-מעבר לגבי הרבה מאוד סעיפים שבחוק.

ה"ר ב. צ. קשת:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארזי.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):
כבוד היושב-ראש, כנסת נבחרה. הצעת החוק שהובאה לפנינו היום אופיה מוגבל והיא טכנית בחלקה הגדול. אף-על-פי-כן היא כוללת שורה של הוראות בעלות משמעות עקרונית יותר, שיש בהן כדי לאפשר פיקוח-יתר על ענייניהן של החברות. כוונתי בראש וראשונה לתיקון חוק דיני עונשין, סעיף 41, המרחיב את סוגי העונשים על העבירות של מנהלי חברות ואנשי אמון אחרים המועלים בתפקידם. כן יש לברך על תיקון סעיף 163 לחוק החברות — סעיף 31 בהצעת החוק —, וזאת נוכח הליקויים שהיו בשיטה הנוכחית של מינוי מפרקי עסקים.

יש לקוות, כי הכללים שייקבעו על-ידי שר המשפטים בתחום זה יהיו ברורים וחד-משמעיים. כן יש לצייץ בחיוב את הרחבת ההוראות הקיימות בדבר פרטי מאזנים ודוחות כספיים.

חשיבות נודעת להוראה המסמיכה את שר המש-

חוברת י"א, ישיבה דנ"ב

— חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 13) (ארוז, קשת); חוק מילווה פיתוח (תיקון מס' 9) (קשת, קרגמן) —

מספר 13. מסתבר שזוהו תיקון מספר 12, משום שתיקון אחד, תיקון מספר 10 לפקודת החברות, שהובא לכנסת השישית בראשית כהונתה, לא הגיע למליאת הכנסת לקריאה שנייה ושלישית. אני סבור שמדובר בתיקון שיש לו חשיבות רבה, והכוננה לתיקון סעיף 249 שתכנו פעולה במקרקעין על-ידי חברת-חוק. באותו סעיף, הכלול בהצעת החוק לתיקון לפקודת החברות מס' 10, מיום 6 באפריל 1965, ושאת עלבנו אני תובע עכשיו, נאמר שיחברת-חוק, שאינה רשומה כחברת-חוק בישראל, אינה יכולה לרכוש זכות במקרקעין הטעונה רישום בפנקסי המקרקעין. סעיף זה היה בפקודת החברות בזמן המנדט ועם קום המדינה התבטל ובצדק, מאחר שעל יסוד הסעיף הזה הוגבלה מכירת קרקעות על-ידי יהודים בארץ-ישראל.

אולם עכשיו, במציאות הנוכחית, יש משמעות מיוחדת לסעיף זה. יש כאן אספקט פיננסי, משום שלפי המצב הקיים יכולה חברה זרה לרכוש קרקעות בישראל בלי שתהיה חייבת לרשום עסקה זו, ועל-ידי כך יש באפשרותה להשתמש מתשלום מס שבה מקרקעין או כל מס אחר. אולם יש גם אספקט אחר, והוא חשוב יותר, משום שהביקורת לגבי מכירת מקרקעין דרושה לא רק מטעמים פיסקליים. העדר ביקורת כזאת עלול להביא לידי כך, שמקרקעי ישראל יעברו אף לידי גורמים עוינים למדינה בחוץ-לארץ.

הרשיתי לעצמי להעיד הערה זו בשולי החוק שאנו עוסקים בו, ואשמח מאוד אם ההצעה הזאת, הכלולה בתיקון מספר 10, תופיע מחדש לפני מליאת הכנסת, כדי שנוכל לדון בה.

אני מחייב את הצעת החוק ומציע להעביר אותה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ד ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, נפסיק כעת את הדיון בחוק זה. ההמשך יהיה באחת הישיבות הקרובות של הכנסת.

ה. חוק מילווה פיתוח (תיקון מס' 9), תשל"ב—1972 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

איגרות-חוב אין למעשה הגבלה על הריבית, אלא ההגבלה היא מעל ומעבר ל-6% שנקבעו לפנים.

החוק כפי ששובא כאן לאישור קובע, שגם הממ"שלה המנפיקה איגרות מילווה פיתוח תוכל לקבוע את הריבית בהתאם לרמה המקובלת בשוק הכספים. פירוש הדבר שתוכל לשלם לחוסך גם יותר מ-6%, ולפעמים, בהתאם למצב בשוק הכספים, אולי גם פחות, ועל כל פנים היא לא תהיה מוגבלת.

התיקון הזה המובא לאישור קובע גם, שבכל מקרה של הוצאת סדרה כלשהי תובא הסדרה לאישור ועדת הכספים לשם קביעת הריבית שתשולם בכל מקרה של הנפקת איגרות מעין אלו.

התיקון השני עניינו לאפשר לשר האוצר להנפיק ולמכור איגרות-חוב במחיר נמוך יותר מן השווי הנקוב של האיגרות, מה שנקרא דיסאג'יו. מחיר המכירה יכול

יהיה הנאשם להוכיח כי אמנם לא ידע. אחרת, הסעיף הזה, עם כל החשיבות הנובעת לו, לא יאפשר להביא, על כל פנים לא בקלות, את העברין למשפט.

אשר לעונשין, הייתי מציע שבסעיפים הקטנים 29(2) ו-29(3) יוחמד העונש, משנה אחת לשנתיים. בסעיף קטן 9 נקבע, כי חבר דירקטוריון או מנהל עסקים של חברה, אשר עברו עבירה שיש עמה קלון, פסולים לכהן כחבר דירקטוריון או מנהל עסקים של חברה ציבורית. נשאלת השאלה: מדוע זה צריך לחול רק על חברה ציבורית? מדוע לא גם על חברה פרטית?

ועוד הערה נוספת לגבי פרט טכני שלא נכלל בתיקונים, ורצוי, לדעתי, לתת עליו את הדעת. אי-נוחות רבה גורמת לציבור, ועלולה אף לגרום לנזקים, העובדה שלפי השיטה הקיימת קשה לקבוע מי ראוי לייצג חברה ולחתום בשמה. לפי המצב הקיים יש לעיין אצל רשם החברות בתקנותיה של החברה, וגם במודעות שלה על מינוי מנהלים, כי רק שני המסמכים האלה ביחד מאפשרים לקבוע את הסמכות הזאת, שידעתה חשובה לכל מי שבא במגע עסקי עם החברה. בדרך כלל האזרח הפשוט קשה לו לבדוק את מסמכות נציגי החברות על-ידי עיין בתיק הרשם ועליו להיעזר בעורך-דין או ברואה-חשבון, דבר הכרוך גם בהוצאות.

הייתי מציע להוסיף בחוק זה סעיף או הוראה המחייבים את רשם החברות לנהל בכל חברה רישום נפרד של כל האנשים הרשאים, אחד או יחד עם אחרים, לחייב את החברה ולחתום בשמה. כל אדם שיבוא במגע עם החברה בתום-לב, בהסתמכו על הרישום הנ"ל, יהיה מוגן נגד כל טיעון שאותם אנשים לא היו מוסמכים לחייב או לחתומה. העתק מאושר מתוך רישום זה יהיה גם אסמכתא להופעות נציגי החברה בלשכות רישום מקרקעין.

בסוף אני מרשה לעצמי להעיד הערה אחת החורגת מההתיקונים המוצעים, אך שייכת לפקודת החברות. שר המשפטים הזכיר כי התיקון שהובא לפנינו הוא תיקון

הי"ד ב. צ. קשת:

אנחנו עוברים לסעיף ח' של סדר-היום: חוק מילווה פיתוח (תיקון מס' 9), תשל"ב—1972, קריאה שנייה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים, חבר-הכנסת קרגמן.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית חוק מילווה פיתוח (תיקון מס' 9), תשל"ב—1971. שני תיקונים לחוק זה. הראשון מתייחס להוראה הקיימת, הקובעת כי מילווה פיתוח ממשלתי, הצמוד למדד יוקר המחיה, הריבית המקסימלית שלו תהיה 6%. בינתיים, כבר בספטמבר 1971, נקבע שמוסדות כספיים, המגנפיקים איגרות-חוב, רשאים לשלם ריבית עם הצמדה בשיעור של 9%. פירוש הדבר שלגבי מוסדות כספיים המגנפיקים

— חוק מילווה פיתוח (תיקון מס' 9) (קרגמן, קשת); החלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 3) (קשת, אמוראי) —

הז"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. אני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה סעיפים 1 ו-2, שהם תיקון לסעיף 5 ולסעיף 9.

הצבעה

סעיפים 1 ו-2 נתקבלו.

הז"ר ב. צ. קשת:

אני מעמיד להצבעה בקריאה שלישית את חוק מילווה פיתוח (תיקון מס' 9), תשל"ב—1972.

הצבעה

חוק מילווה פיתוח (תיקון מס' 9) תשל"ב—1972, נתקבל.

להיות אף בשני אחוזים מתחת לשווי הנקוב, ומכאן שהריבית הממשית תהיה אחרת. דבר זה מקובל במוסדות פיננסיים שונים, גם בנק ישראל המנפיק את איגרות המילווה קצרי-המועד מוכר אותן במחיר שהוא מתחת לשווי הנקוב. הצעת התיקון קובעת איפוא שגם שר האוצר יוכל להגביק את איגרות-החוב שלא בשווי הנקוב שלהן, אלא פחות ממנו.

גם בעניין זה קבענו בוועדה, כי במקרה של הגפקת סדרת איגרות-חוב בדיסאג'ו, כלומר פחות מהשווי הנקוב, תהיה ההגפקה טעונה אישור של ועדת הכספים, אשר תקבע מה יהיה גובה ההנחה הזאת.

לא היו הסתייגויות להצעת חוק זאת. אני מבקש להעמידה להצבעה בקריאה שנייה ושלישית.

ו. החלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 3), תשל"ב—1971 *

הז"ר ב. צ. קשת:

טורבוגנטורים. לאור העובדה שאין כיום למפעל כל הגנה על ייצור טורבוגנטורים היה צורך להטיל מכס מגן כפי העולה ממדיניות החשיפה.

הערך הנוסח בייצור מגיע ל-65%, לערך. בהתאם למדיניות החשיפה זכאי כל יצרן בישראל להגנה בשיעור 5.5 לירות לדולר נוסח, לפני הפיחות וההיטל. לפיכך צריכה להגיע ההגנה ליצרן לשיעור 40% מכס. הואיל והתהליכים הקשורים בהטלת תעריפי המכס הם ארוכים, הוחלט להטיל באופן זמני תשלום חובה בשיעור 40%.

עם סיום התהליך של קביעת המכס באותו שיעור יבוטל ההיטל.

שיעור ההיטל לא פורש בצו משום שהכוונה היא לתת הגנה אך ורק למנועים המיועדים לייצור חשמל ולא למנועים המיועדים לכל מטרה אחרת.

הניסוח הנוכחי מאפשר בדיקה לגופו של עניין לגבי היבוא בפועל.

אבקש להביא לאישור הכנסת צו זה.

הז"ר ב. צ. קשת:

אני מעמיד להצבעה את ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 3), תשל"ב—1971.

הצבעה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 3), תשל"ב—1971, נתקבלה.

אנו עוברים לסעיף ט' בסדר-היום: החלטה בדבר אישור הוראות בצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 3), תשל"ב—1971. רשות הדיבור בשם ועדת הכספים לחברי-הכנסת אמוראי.

עדיאל אמוראי (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בשם ועדת הכספים אני מבקש להביא לאישורה של הכנסת צו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 3), תשל"ב—1971. צו זה מעדכן את התוספת לצו-שעת-חירום (שיעור תשלום חובה), תשי"ח—1958 (בצו העיקרי) לפי התיקונים שהוכנסו מאז פירסום הצו בשנת 1958.

שני פרטים טעונים אישור הכנסת:

א. נייר שקיקים לאריזת תה מסוג Heat sealing. עד לפירסום הצו היה ההיטל על טובין אלה בשיעור 220% מערך הטובין בניכוי המסים. לאחר שינוי שער המטבע היה צורך להכניס בנוסח הפרט תיקון, שלפיו נקבע ההיטל, לפי חישוב מיוחד, על השקיקים שי-שוחררו 31 בינואר 1972, דבר שיאפשר גמישות במיסוי, ולכן דרוש אישור הכנסת; ואילו לגבי שקיקים שישוחררו אחרי התאריך האמור יחזור ההיטל לשיעור של 220%.

ב. מנועים שהספקם הנומינלי עולה על 500 כ"ס ואינו עולה על 3,000 כ"ס; וגנטורים שהספקם מ-400 קו"ש עד 2,200 קו"ש.

כידוע, מפעל "מנועי בית-שמש" החל בייצור של

חוברת י"א, ישיבה רנ"ב, י"ז טבת תשל"ב (4 ינואר 1972)
 - הודעה אישית של חבר-הכנסת ז. שובל (קשת, שובל) -

ז. הודעה אישית של חבר-הכנסת ז. שובל

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שובל, להודעה אישית.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש. בנאומי היום בכנסת אמר שר האוצר, בהתכוונו אלי: "זה היה איפוא נאום דמגוגי, בלתי-אחראי, אפילו זול במקצת - הסיפור הזה שאנחנו מקצצים בצה"ל... מתי זה היה שנשק כלשהו, שאפשר היה להשיגו או צריך היה לקנותו או לשלם מקדמה או להתחייב עליו, לא עשינו זאת, לא עשינו כל מאמץ משום שאנחנו רוצים, או רצינו לחסוך כסף? וזה לא רק היום כשמצב מטבעי-החוק, הרזרבה, הוא משביע רצון, יחסית... חבר הכנסת הצעיר" - אני מודה על הקומפלימנט - "...איננו יכול להגיד כאן דברים שאינם אמיתיים, בעניין כה עדין כמו הבטחון". כבוד היושב-ראש אישר אמנם שאין במונח "דמגוגיה" משום הפרת הגוהג הפרלמנטרי, אולם מאחר שאני מקפיד על דיוק דברי וכל סטייה מן האמת היא לורא לי, ארשה לעצמי לקרוא לפני הבית, באופן מילולי, אותו קטע מנאומי שאליו התייחס כבוד שר האוצר.

וכך אמרתי: "אגב, גם שר האוצר טוען שאין הוא רוצה לקצץ במרכיב הדולרי של התקציב אלא בחלק "הלירי", כלומר, לא ברכש מחוץ-לארץ אלא בעיקר בהוצאות המקומיות." "ואמנם" - כך הדגשתי בפירוש - "קשה להאמין שמישהו יציע ברצינות שלא נרכוש "פאנטומים" או "סקייהוקים" או טנקים - אם רק יתנו לנו".

לא אמרתי את הדברים ששר האוצר שם בפיו, אלא דיברתי על הוצאות מקומיות ועל השקעות בתשתית ובפיתוח. דברי היו, אם כן, בדיוק ההיפך ממה שטען שר האוצר כי אמרתי.

אינני מעלה על הדעת ששר האוצר עשה לי, או לבית, ביודעין עוול כשאמר את דבריו, ואני מניח איפוא שהוא הוכשל שלא ביודעין. אך מאחר שהדברים בכל זאת נאמרו, ואף נרשמו בפרוטוקול, הרשיתי לעצמי להעמידם על דיוקם.

הי"ר ב. צ. קשת:

הישיבה הבאה מחר בשעה 11.00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה נעלה בשעה 19.58.